ДВА ШЛЯХИ

ЗБІРКА ТЕКСТІВ

Two Paths
A Reader

Програма навчання української мови
A Ukrainian Language Development Series

3
Collage
КОЛЯЖ

Упорядкувала
М. ЦИНЦАР-ГРИЩУК

Ілюстрували
С. БУРАК-БЕРНАРД
О. ВАСАРАБ
Б. ГАРТМАНН
Й. ЗАРКАДАС
Г. САВАДЖ

ДВА ШЛЯХИ

ЗБІРКА ТЕКСТІВ

Two Paths

A Reader

Програма навчання української мови

A Ukrainian Language Development Series

Упорядкувала
Маркіяна Цинцар-Грищук

Ілюстрували
Соня Бурак-Бернард
Орест Васараб
Барбара Ґартманн
Йорґос Заркадас
Ґаррі Саваадж

Освіта Альберти
Відділ учнівських і вчительських матеріялів
Едмонтон, Канада

Видавництво складає щиру подяку таким установам за дозвіл на адаптацію й перевидання творів у цій збірці: Державному аґентству України з авторських і суміжних прав за твір Олександра Кониського «Знахідка» й за твір Євгенії Ярошинської «Найбільший скарб». (*Веселка. Антологія української літератури для дітей в трьох томах. Том перший.* Упорядкував Б. Й. Чайковський. Київ: Веселка, 1984, с. 234-236, с. 416-419), за твір Марка Вовчка «Свекруха» (*Народні оповідання.* Київ: Веселка, 1983, с. 82-86), за твір Григорія Квітки-Основ'яненка «Купований розум» (*Оповідання українських письменників дожовтневого періоду.* Редактор В. В. Бичко та ін. Київ: Веселка, 1977, с. 11-17), за твір Діда Модеста «Три бажання» («Світ дитини». Львів: б. в., 1925, ч. 3, с. 77-83), за твір «Вісім рупій і вісім коржиків» (*Чи солодкий мед. Афґанські народні казки.* Переклав з афґанської Микита Шумил. Київ: Веселка, 1984, с. 17-21), за твір Марка Твейна «Пригоди Тома Сойєра» (Твен Марк. *Пригоди Тома Сойєра.* Редактор Іван Брик. Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 1929, с. 142-213), за твір «Два свідки» (*Добридень, школярику! Хрестоматія для позакласного та сімейного читання.* Упорядкувала Валентина Мартиненко. Київ: Інтерпрес ЛТД, 1997, с. 106-108); Едмонтонській публічній шкільній окрузі ч. 7 за твір Орисі Возняк «Кінець мандрівки» (Возняк Орися. *Читанка для дев'ятої кляси.* Едмонтон: Едмонтонська шкільна округа ч. 7, 1985, с. 48-49); видавництву «Слово» за твори Зої Когут «Людина чекає» і «Ти йдеш» (Когут Зоя. *Кучерявий дим.* Нью-Йорк: Слово, 1974, с. 51, с. 64); видавництву «Тризуб» за твір Максима Горького «Хан і його син» (Горький Максим. *Хан і його син або Українка-бранка і другі оповідання.* Вінніпеґ: Українська видавнича спілка, 1916, с. 3-12), за твір А. Чехова «Великий заклад» і за твір В. М. «Продав батька» (*Продав батька і інші оповідання.* Вінніпеґ: Тризуб, 1949, с. 97-103, с. 3-7); видавництву Юліяна Середяка за твір Серхіо Водановича «Білий фартух» (*Сім коротких п'єс.* Упорядкував Микола М. Палій. Буенос-Айрес: Видавництво Юліяна Середяка, 1988, с. 31-44).

У збірці також перевидано в адаптованому вигляді твір Володимира Зайця «Вітай, тополе!»

Видавництво намагалося відшукати власників авторських прав кожного твору в цій збірці й буде вдячне за інформації, зауваження та поправки, які просить надсилати на подану нижче адресу.

Pilot edition published 1986
Printed in Canada

Alberta Learning
Learning and Teaching Resources Branch
11160 Jasper Avenue
Edmonton, AB Canada T5K 0L2
Phone: (780) 427-2984; Fax: (780) 422-0576
Internet: http://ednet.edc.gov.ab.ca

Alberta Learning Cataloguing in Publication Data

Alberta. Alberta Learning. Learning and Teaching Resources Branch.
Dva shliakhy : zbirka tekstiv = Two paths : a reader.

Compiled by Markiana Cyncar-Hryschuk.
ISBN 0-7785-1098-0

1. Ukrainian language – Study and teaching – Alberta. 2. Language and languages – Study and teaching – Alberta – Bilingual method. I. Cyncar-Hryschuk, Markiana. II. Title: Two paths: a reader. IV. Series: Collage: a Ukrainian language development series.

PG3811.A333 2001 491.79

Видання випущено на замовлення
Відділу мовних програм *при* **Міністерстві освіти Альберти.**

Ілюстрування видання було здійснено за фінансовою допомогою
альбертських відділів
Союзу українок Канади.

Публікація матеріялів для 9-ї кляси,
як частини Програми навчання української мови «Коляж»,
була здійснена за фінансовою допомогою
Методичного кабінету української мови
при **Канадському інституті українських студій,**
Альбертський університет,
Клюбу українських професіоналістів і підприємців Едмонтону
та
Альбертського товариства збереження української культури.

The development of the Collage Ukrainian Language Development Series
was sponsored by the
Language Services Branch *of* **Alberta Learning.**

Additional financial support for the illustration of this publication
was provided by the
Alberta Branches
of the **Ukrainian Women's Association of Canada.**

The publication of the Collage 3 level of the
Collage Ukrainian Language Development Series
was made possible by the financial support of the
Ukrainian Language Education Centre,
Canadian Institute of Ukrainian Studies,
University of Alberta,
the **Ukrainian Professional and Business Club of Edmonton**
and
the **Alberta Ukrainian Commemorative Society.**

ЗМІСТ

ЗНАХІДКА

Олександр Кониський

Павлусь і Петрусь поспішали до школи. Вони трохи запізнювались. Хлопці добре знали, що запізнюватись не можна. Учитель страх як не любить, коли хто спізниться. Та й мороз підганяв їх, не давав роздивлятись по вулиці. Це було у грудні. Надворі було зимно. Було так, як звичайно буває взимку. Сніг рипів під ногами. Вітерець щипав за щоки. Мороз смикав за вуха й кінчик носа, немов голкою колов.

Біжать хлопці до школи. Та раптом Павлусь зупинився. Він нагнувся, прикрив щось рукою на снігу і кричить:

— Цур, моє! — і підняв щось із снігу.

— Що таке? Що? Покажи! — озвався Петрусь.

— Не покажу... Спершу скажи, що це буде моє. Цур не ділиться... Моє?

— Та що ж там таке?

— Скажи: цур не ділиться, тоді покажу!

— Ні, не скажу!

— Тоді я не покажу.

— А я відберу.

— А я в кишеню сховаю.

— А я і в кишені знайду.

Петрусь ухопив товариша за руку.

— Геть! Відчепись! Чого ти лізеш? — скрикнув Павлусь.

— Чого ти боїшся? Думаєш я справді відберу... я пожартував... тільки подивлюсь, що там.

— Що? Звісно, що! Знахідка!

— Та яка?

— Яку Бог поклав: двадцять копійок.

— Брешеш! Покажи!

— А ти не видереш із рук?

— Та ні!..

— Обіцяєш?

— Ти що, не віриш мені?

— Не пообіцяєш — не покажу... хіба, коли хоч, здалека.

— Ну, добре, нехай і здалека... показуй!

Павлусь відійшов на кілька кроків від товариша. Відкрив кулак і сказав:

— Дивись!.. А що? Брешу?

— Справді двадцять копійок! — промовив Петрусь. На долоні в Павлуся лежала срібна монета. Павлусь швидко сховав її в кишеню і сказав:

— Ну, біжімо, а то спізнимось. Учитель буде сварити.

Побігли.

— Слухай, Павлусю, — озвався Петрусь, — що ти зробиш з тими грішми?

— Не скажу! Може проїм! Куплю яблук або горіхів. Може до цирку піду... побачу що.

— Так не можна! — незадоволено промовив Петрусь.

— Чому це так не можна? — здивувався Павлусь.

— Тому, що ми разом ішли, разом і знайшли. Значить, разом треба й витратити.

— Е, ні! Ні! — заперечив Павлусь. — Я сам знайшов, ти й не бачив! Ти й не знав би, якщо б я не похвалився...

До самої школи хлопці сперечались, чи ділити знахідку, чи ні.

Рисував Гаррі Саваджс.

У школі вчителя ще не було. Петрусь відразу ж розказав школярам про знахідку. Сказав дітям, що то вони вдвох знайшли двадцять копійок і що Павлусь тепер не хоче ділитися з ним. Школярі загули, немов у вулику бджоли. Одні дорікали Павлусеві, другі стояли за ним. Треті радили після школи купити ласощів за

всі гроші й поділити між усіма школярами. Петрусь доказував, що тих ласощів не вистачить для всіх.

— Краще нехай йому десять копійок і мені десять. Тоді кожен може зробити, що хоче з тими грішми, — говорив Петрусь.

Один тільки школяр не втручався до суперечки. Він стояв біля печі, грівся та плакав.

— Чого ти, Івасю, плачеш? — спитав Павлусь у хлопчика.

— У руки дуже змерз на морозі, — відповів Івась.

— Хіба в тебе рукавиць немає?

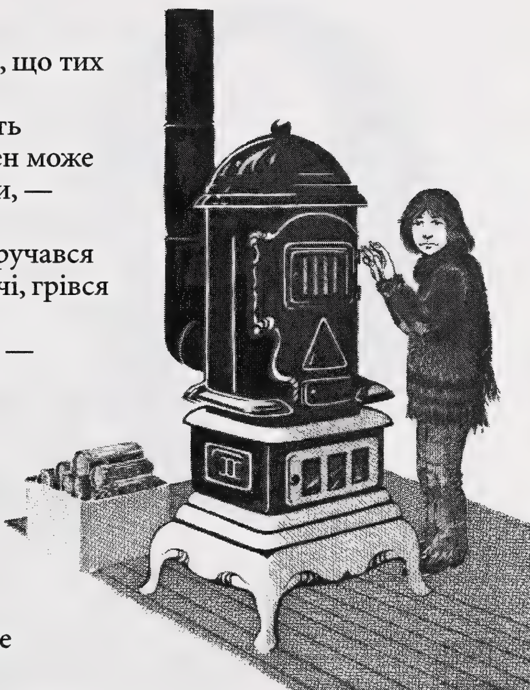
— Немає! Де я їх візьму?

— Батько нехай купить.

— У мене тата нема.

— Ну, а мати... хіба не може купити?

— У мами грошей нема й на хліб.

Рисував Гаррі Саваддж.

— Гей, Павлусю! Слухай! — гукнуло кілька школярів. — Ми всі гуртом порадимо тобі, що зробити із знахідкою.

— Що?

— Віддай учителеві на голодних.

— Ні, не хочу, — відповів Павлусь. — Ось я їх краще віддам Івасеві на рукавиці. У нього рукавиць нема! Дивіться, як він змерз, аж плаче... На, Івасю, візьми й купи собі рукавиці, — промовив Павлусь.

— Сховай добре, щоб не загубив, — радили школярі Івасеві.

— Не загубить! Я піду з ним до крамниці й допоможу йому вибрати гарні рукавиці, — сказав Петрусь.

— Не треба тобі зі мною йти, — мовив Івась. — Я рукавиць не купуватиму. Я віддам мамі гроші на хліб.

Дзень-дзень-дзень! — продзвенів дзвінок. Школярі розійшлись до своїх парт. Прийшов учитель.

Євгенія Ярошинська

Найбільший скарб

Це сталося дуже давно. В одному селі жила собі жінка. У неї не було чоловіка, він давно помер. Жінка називалася Марина. Вона мала одну дочку Орисю. Жінка була дуже побожна й добра. Вона роздавала біднішим від себе людям усе, що в неї залишалося із заробітку. Щовечора вона казала:

— Мій день був добрий. Я працювала та зробила багато добра людям.

Одного дня Марина захворіла. Два тижні вона не могла працювати. Грошей більше не було, не було з чого жити. Тяжко було встати з ліжка хворій Марині. Насилу встала й пішла до сусідів.

— Сусідоньки, — сказала, — ви ж знаєте, що я вам допомагала, коли у вас була біда. Допоможіть мені тепер. Я хвора й нічого не можу заробити.

Але сусіди нічого їй на це не відповіли. Засмучена жінка пішла додому.

Орися побачила маму і сказала їй із жалем:

— І навіщо ви, мамо, їм так багато добра робили? Бачите, які вони невдячні?

Мати сумно посміхнулася й відповіла:

— Я не могла покинути їх у біді. Я не робила людям добро, щоб вони мені дякували.

Після цих слів хвора жінка впала на ліжко зовсім без сили. Орися почала плакати:

— Рідна моя матінко, не вмирайте! Не покидайте мене саму сиротою на цьому світі.

Рисував Йоргос Заркадас.

Мати лежала й не рухалась. Орися стояла над нею й гірко плакала. Настала ніч. Орися засвітила лямпу. Вона пригадала собі, що мати не один раз розповідала їй про лісового царя. Цар любить добрих людей і допомагає їм. Мати казала, що треба піти до нього опівночі та три рази постукати в скелю, де він живе. Цар не відмовить у потребі.

Орися знала, де та скеля знаходиться. Її маленьке серце сильно билося у грудях. Вона мусить піти й попросити порятунку для своєї рідної матінки. Лямпа погасла, і Орися опинилася в темноті.

— Ні, ні, моя матінка не помре, — відважно сказала Орися. Вона відчинила двері й побігла до лісового царя. За хвилину вона вже була біля скелі. Тремтячою рукою тричі простукала у скелю.

Земля затряслася. Орися відчула, як скеля відчинилась і якась невидима сила занесла її до підземної палати лісового царя. Вона стала у великій кришталевій залі. Посередині стояв великий кришталевий стіл, а навколо нього гарні стільці. Усе світилося та блищало. На столі стояли купи золота, дорогих каменів, коралів, перлів. Усе світилося, блищало й манило до себе. Наприкінці стола сидів старий чоловік у довгій білій одежі. На голові мав діямантову корону, а в руках тримав золоту палицю. Це був цар-лісовик.

Він поглянув на Орисю й запитав:

— Чого тобі треба, людська дитино?

Орися набралася відваги, підняла руки вгору й почала говорити:

— Добрий царю й пане! Моя матінка дуже хвора. А до того ми не маємо що їсти...

— Та ви ж мали добру працю! Чому не заощадили грошей? — запитав цар.

— Бо моя матінка давала гроші біднішим за нас людям. Тепер ми не маємо нічого в хаті. Я готова все життя їсти черствий хліб, лиш щоб моя матінка видужала.

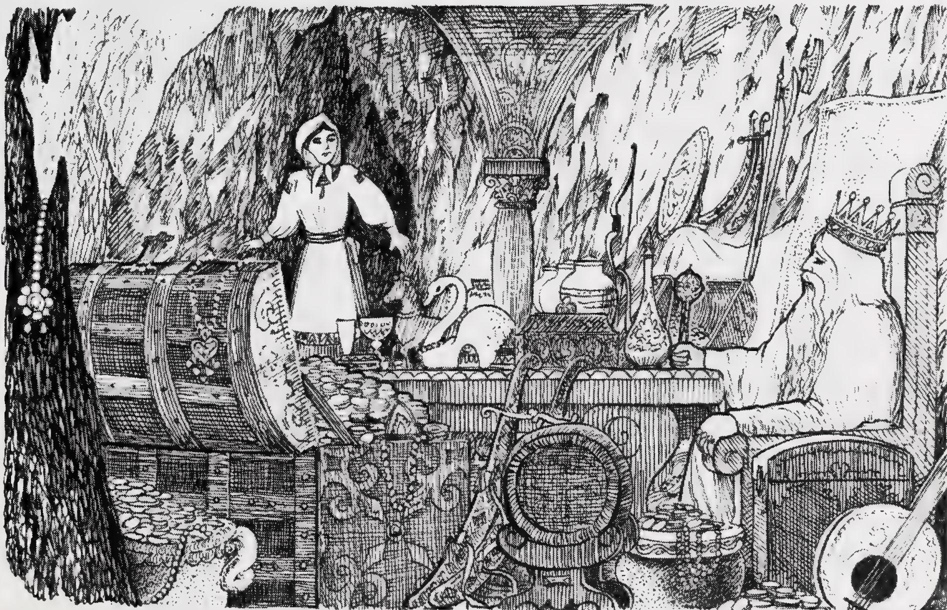
— Ти добра дитина, — сказав цар, — і я хочу тобі допомогти. Але я можу виконати лише одне твоє бажання. Я можу зробити тебе дуже багатою або вилікувати твою матінку. Подивись навколо! Бачиш, скільки тут скарбів? Ти можеш мати їх, скільки сама захочеш. Тоді ти зможеш купити для мами ліки, хліба, молока. Ти зможеш мати все, що ти тільки захочеш.

Орися подивилася на блискучі скарби, що так манили її до себе. Такі чудові коралі, золото, срібло! Усе це могло би бути її, а також і ліки для матінки.

«Ліки для хворої матінки? Це означає, що матінка ніколи не буде здоровою, завжди буде хворою?»

«Ні, ні, добрий царю!», — хотіла вона крикнути, але їй здавалося, що все це багатство кличе до неї: «Бери, бери!» І цар кивнув головою та сказав: «Бери, бери!» І перли, коралі й дорогоцінні камені манили її до себе та кричали: «Бери, бери!»

У тих скарбах були якісь чари. Вона ніяк не могла від них відійти. Не могла відірвати від них очей. Їй було важко дихати й серце було таке тяжке, наче до нього причепилися оті скарби. Орися почувалася, наче вона сама стала таким твердим блискучим каменем.

Рисував Йорґос Заркадас.

Ах, чи не мала вона вже справді серця у грудях, чи скарби її так зачарували!

— Матінко, матінко! — крикнула Орися перестрашено. Вона вхопилася за груди, бо хотіла знати, чи в неї є ще серце. У ту саму хвилину вона побачила свою матінку із скорченим від болю лицем. А гроші, скарби, перли манили її до себе, говорили то тихо, то голосніше: «Бери, бери!»

Та Орися вже на те все не дивилася. Вона бачила лише хвору матінку. Дівчина впала на коліна та сказала:

— Славний, добрий царю! Тримай собі ці скарби! Вони твої! Верни тільки здоров'я моїй матусі. Я тоді буду найбагатшою у світі.

Цар посміхнувся й ласкаво подивився на добру дитину.

— Ти витримала пробу, — сказав він лагідно. — Якщо твоя мати для тебе найбільше щастя, то вона буде здорова. А тому, що ти не хотіла цих скарбів, то нехай ваша праця буде для вас щастям.

Цар ударив палицею об стіл. Орисі здавалося, що вона летить кудись далеко, далеко. Нараз вона опинилася біля ліжка хворої матері. Їй здавалося, що те все їй приснилося. У хаті було вже видно. Сходило сонце. Мати в ту хвилину розплющила очі.

— Як добре я спала, — сказала вона, дивлячись на Орисю. — Цей сон був для мене наче ліки. Мені здається, що я тепер одужаю.

— Так, матінко, ви одужаєте, — тішилася Орися. Вона тулилася до матінки.

Хтось постукав у двері. Орися відчинила. Це була сусідка. Вона принесла їм глечик молока та хлібину.

Хвора дуже втішилася, що сусіди все-таки про неї не забули. Вона посміхнулась і подивилась на Орисю. Орися вже наливала молоко в маленьке горнятко та гріла, щоб дати напитися хворій матінці.

Минув час. Мати видужала і вже могла працювати разом з Орисею. Трохи грошей вони зберігали у скрині, а трохи таки віддавали на допомогу бідним.

Орися часом згадувала про скарби лісового царя. Але мати так їй сказала:

— Такі скарби можуть дуже легко розійтися. Тільки у праці багатство, яке ніколи не змарнується. Хто хоче працювати — той знайшов найбільший скарб! Я такий скарб знайшла! У мене є ще добра дитина, то я дуже задоволена й щаслива.

Свекруха

Марко Вовчок

Жила колись у нашому селі вдова Орлиха. Я ще була мала дівчинка, не дуже-то пам'ятаю, а чула це від своєї покійної матері. Ми були сусідами з Орлихою. Чоловік її давно помер; старшого сина в Туреччині вбито; менший з матір'ю жив. Він був гарний, жвавий, веселий і працьовитий — парубок на все село. Стара матір пильнувала свого Василя більше, ніж сама себе.

Задумала Орлиха свого сина одружити.

— Не бери, — каже, — мій сину, багатої дівчини, бо самі ми не багачі. Шукай, щоб була покірна й добра.

— Добре, мамо, ви шукайте, яку треба, я й оженюсь.

Поки мати шукала, він собі сам знайшов. Мати довідалася, що ходить Василь до Ганни Королівни.

— Сину мій, сину, — каже, — не бери тієї багачки. Вона буде дуже гордувати. Це батькова дочка. Відмовся від неї!

Рисував Йоргос Заркадас.

Василь аж до землі припадає — просить. Нічого матері робити. Послали старостів і справили весілля. Привезли молоду до свекрухи. Аж дев'ять возів везли з її багатством, а з кожним возом по чотири сивих воли йшло. На возах шовкові запаски, пояси, кожухи шовком повишивані... А молода вбрана в золотому очіпку; червоні коралі аж до пояса звисали. Усі задивилися на неї, як на повну рожу. Тільки стара Орлиха якось невесело глянула невістці в очі, коли зустрічала із хлібом-сіллю.

Василь та Ганна збудували собі хату надвоє. В одній молоді жили, а в другій мати. Пожили вони рік. Спершу молода Орлиха виходила на вулицю. Було, як заговорить або засміється, навіть старому веселіше ставало. А пізніше й не побачити її. Усе сиділа в хаті.

Хто спитає стару Орлиху:

— А як ваші діти? Добру невісточку маєте?

Вона відповідала:

— Як батькова дочка.

Або й нічого не говорила, наче не чула.

Одного дня зайшла Ганна до моєї матері. Вона виглядала засмучена. Мати сіла біля неї й питає:

— Що це тобі очі запали? Чого так зажурилася?

У Ганни сльози покотилися.

— Не любить мене свекруха! Обмовляє мене, жене мене, дорікає, що я батькова дочка! Вона з першої години мене не злюбила. Вона все добро моє попсувала. Усе Василя намовляла, щоб продав ті воли, що від мого батька. Василь їх не повів на ярмарок, а вона на мене накинулась: «А, вража дочко! Через тебе мій Василь від мене відцурався! Почекай, почекай! Я тобі добре віддячуся!»

— Що ж робити, Ганно? — каже їй моя мати. — Покорись, Ганно. Що ж робити?

— Чому то я маю їй коритися?! — крикнула Ганна. — Як хто гукає, кажуть, так і відгукується!

Однієї ночі мати моя прислухалася розмові в сусідньому садочку.

— Ганю, серце моє, чого це ти знову заплакана? — питає Василь.

— Не лишай мене саму, Василю! Тяжко та сумно мені!

— Що ж тобі, моя рибочко? Може, мати? Я її просив, щоб тебе не смутила.

— Вона мені і словечка не промовила, Василю, за ввесь день. В очі не глянула. Так смутно, сумно було в хаті.

Моя мати, почувши це, подумала собі: «Що та Орлиха виробляє?»

Надійшли жнива. Наша нива коло їхньої. Мати звичайно разом з Ганною в поле виходила. Одного ранку чекала, чекала та й сама пішла. Ганна аж по обіді надійшла. Вона така бліда — хитається. Мати аж злякалася. Що це їй сталося?

— Чогось мені коло серця пече, — каже Ганна. — Я встояти не можу! Ледве до ниви доплелася. Не нажну я й снопка сьогодні. Почекаю на Василя. Він доведе мене додому ввечері.

Мати пішла жати. Надвечір придивляється, але не видно Ганни. Чи не пішла додому сама? Ніхто не бачив, щоб ішла. Кличе, гукає — не відзивається. Що за диво! Коли ж, ходячи поміж копами, знайшла... лежить вона, неначе спить, хороша та свіжа, як квітка. Руки навхрест зложила... лежить, як жива у пшениці.

Побігла мати до Василя; він недалеко косив. Як побачив свою Ганну неживу, підняв косу та через себе! Тут коло неї і впав.

Мати добігла до старої Орлихи. Вона зустріла мою матір, неначе чекала. Мати каже:

— Невістка ваша вмерла!

— Що ж робити? Так судилось! — відповіла Орлиха.

Не заплакала, нічого, тільки біла стояла. Мати й не знає, як про сина сказати. А тут їх і несуть...

— От, обох несуть! — каже мати.

Вона як крикне:

Рисував Йоргос Заркадас.

— Як обох?

— І Василь ваш неживий!

Кинулася вона до сина, схопила його за голову й закричала над ним, уся в крові, мов Господь їй розум відібрав.

Убрали молодих, положили поруч. Старої Орлихи ніде не було видно; не приходила. На другий день знайшли її під тином неживу.

Молодих разом поховали; стару трошки дальше на боці. Хата їхня так і розпалася пусткою. Ніхто не купив, бо кажуть щовечора, як місяць зійде, по тому дворі ходить молода Орлиха. Сяде проти місяця, зложить білі руки та й докоряє свекрусі: «Ти мене молоду зі світу звела, стара Орлихо!»

Григорій Квітка-Основ'яненко

Недалеко від не дуже-то малого міста з трьома церквами було село. У тому селі жив чоловік Демко. Він був розумний, як і кожний чоловік: знав усе, що треба знати в господарстві.

Та на лихо собі Демко дуже хотів, щоб його хвалили, величали та щоб заздрили йому. Часом у якійсь хаті зійдуться поважні люди з міста й села, щоб про дещо поговорити. Та не так хотілось їм говорити, як послухати розповіді дяків. Слухати було кого — у місті при кожній церкві були два дяки, а сьомий був із села. Як зійдуться та стануть таке розповідати, що нікому й не присниться. Вони письменні, читають у книгах про всячину та ще й своє слово додадуть. Ті, що слухають такої розповіді, неписьменні. Їм усе дивним здається. Дехто зворушиться й мало не заплаче. У такому товаристві, кого посадять на почесному місці? Дяка. Кому першому подають напій? Дякові. Перед ким треба замовкнути? Перед дяком. Уся увага дякам, а всіх інших ніби не помічають. І через те Демко почувався ображеним.

емко дбав про свій вигляд. Він часто підстригав волосся, підголював бороду, одягав синій жупан і йшов, де збиралися поважні люди. Поки дяків нема, то йому там добре. Обсядуть його старші люди та й слухають, що він розповідає про саранчу, що колись, у давнину, налітала на врожаї в полі. Він чув про це ще від батька. А як почне розповідати, як сам губернатор переїздив через їхнє місто, то вже було що послухати. Він сам це бачив та й оповідав із великим зворушенням. Присягався, що і перед губернатором, і за ним їхали пани то в повозах, то у бричках, а інші й на простих возах. А сам губернатор їхав у візку, що мав вікна з усіх боків, мов хата якась. А дзвіночків повно всюди — і в тих, що напереді, і в тих, що їдуть останні, та й у візку губернатора дзвіночки; як усі разом зателенькають, то хоч вуха заткай.

Отаке розповідає, а в самого аж душа радіє. Вуса розгладжує та ще щось придумує, щоб розповісти. Аж тут у хату входить дяк. Зараз господар каже Демкові:

— А встань, Демку, пусти пана дяка, нехай нам дещо розумного розкаже.

Демко встане, дуже ображений, на людей не дивиться, бере шапку й виходить із хати. Хоч просять, щоб залишився, він не хоче.

Самі знаєте, який великий жаль візьме людину, коли вона хоче повеличатися та пошани в людей заслужити, а тут ніхто й не дивиться на неї та ще й при ній величають інших.

ождіть, — подумав Демко раз уночі, коли з жалю не міг спати, — я вас усіх провчу. Будете пам'ятати Демка. Будете збиратись у хаті та й коло хати. Будете пробувати ввійти до заповненої людьми хати, щоб послухати дещо. Нехай тоді дяки сховаються зі своїми мудрощами. Ми будемо мудріші. Вони замовкнуть коло нас.

Так подумавши, Демко взяв уранці свого сина й повів на науку до дякового помічника. Коли ж хлопець навчився письма й міг добре читати, батько віддав його на науку до дяка при катедральному храмі. На це йому довелось позичити грошей.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Харко, Демків син, учився пильно. Незабаром, за сім років, навчився добре читати, писати, вивчив усі церковні співи. У церкві, хоч би й п'ять дяків співало, а Харко своїм співом усіх сплутає. Вони замовкнуть, а він докінчує спів по-своєму.

Демко ж тішиться, не натішиться, що в нього такий розумний син. Тільки одне йому не подобається. Харко з книжки, що хочеш прочитає, а свого розумного слова не скаже, не видумає нічого.

Коли Харко закінчив науку, — а вже було йому років вісімнадцять, — батько каже:

— А що, Харку, чи не зумів би ти якогось розумного слова сказати нашим дякам? Такого слова, щоб вони не знали, що воно таке? Нам треба їх засоромити, щоб вони не гордились своїми мудрощами. Видумай щонебудь. Я закличу дяків і тих людей, що тільки їх слухають і поважають. При людях покажемо, що ми мудріші й так дяків засоромимо.

— Так що ж, тату! — каже Харко. — Після чого я розумне слово скажу? Адже я тільки вчився у школі. Через науку не станеш розумним. Хоч би всі книжки вивчив напам'ять, а розуму не наберешся. Треба трохи світу побачити, з людьми побувати, тоді до розуму дійду. Давай, тату, грошей. Я поїду в іншу країну, буду приглядатися, як там поводяться. Повернусь додому й таке

їм скажу, що всі дяки та їхні слухачі нічого не зрозуміють.

Що ж Демкові робити? Він уже дуже витратився на Харкову науку, а треба ж його й до розуму довести. Нехай світ побачить, роздивиться, як інші люди живуть. А коли повернеться додому, то всіх своєю мудрістю здивує. Зідхнув важко Демко, позичив ще грошей, дав їх Харкові й вислав його розуму набиратися.

Минуло два роки, а на третьому приїхав Харко до батька. Найняв чоловіка з далекого міста, щоб привіз його додому. Гроші всі вже протратив, тож довелось батькові заплатити візникові.

Демко сина не впізнав. Пострижений, підперезаний не по-нашому, а не знати по-якому. Розповідає, руками розкидає, слова не наші говорить, а все не до ладу. Батька не називає «тату» або «батьку», а «старик».

— У вас, — каже, — не так, як у людей. Стидно тобі, старик, що й дотепер не вмієш жити по-людському.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

— Навчимось пізніше, — каже Демко. — Скажи мені, чи набрався ти розуму, ходячи по чужих містах.

— Що це ти, старик, розказуєш! Ти старий та не вмієш думати. Я тільки в одну країну їздив, так і розум бачив з одного боку. Давай ще грошей, поїду в другу країну й ще розумнішим повернуся.

«Може він і правду каже», — подумав Демко. Сяк-так роздобув гроші, віддав синові й вислав його в другу країну між чужих людей.

Ледве-ледве на п'ятий рік повернувся Харко. Повернувся ще дивніший. Не розуміє, що батько каже. Батько стоїть, а він перед ним сидить і пошани не віддає. Батько йому щось каже, а він відвертається, батька «мужиком» називає. Отаким розумним повернувся Харко з чужих країн.

— А що, сину, — каже батько, — чи набрався ти великого розуму? Чи поглузуєш з наших дяків? Я запросив би їх до себе в гостину та й засоромили б ми їх.

— Чи ти думаєш, що так легко з них поглузувати? Який бо ти швидкий! — так син до батька обізвався. Хоче показати свою вченість, набуту в чужих країнах. — Спершу треба довго думати, поки щось вигадаю. Учені люди так завжди роблять. Купи мені за гривню свічок. Я посиджу всю ніч та й видумаю щось розумне.

Купив Демко за гривню свічок. Харко повечеряв добре, так, як між ученими водиться, а тоді сів думати та видумувати розумне слово. Позасвічував свічки, сів за стіл, підняв голову, на стелю дивиться, руками розводить, то палець на чоло кладе, то на ніс положить. Нараз скочить з лавки, ходить швидко по хаті, руками об боки б'є, зідхає... та знову сідає за стіл. Таку комедію робив усю ніч. Свічки вигоріли, настав ранок. Харко втомився, упав на лаву й заснув.

— А що, милий мій сину, що ти розумне видумав? Чи запросити на завтра дяків, щоб ти здивував їх своїм розумом? — спитав батько на другий день.

— Почекай! — каже Харко батькові. — За одну ніч не багато видумаєш. Купуй ще за одну гривню свічок, якщо хочеш до мого розуму добратися.

Купив батько свічок. Попалив їх син, як і в першу ніч, та не видумав нічого, бо дуже розуму набрався в чужих країнах.

Купили свічок ще за одну гривню. Попалив і їх Харко... Еге! Мабуть щось видумав, бо ліг спати веселенький і встав рано.

— А що, сину, — питається батько, — чи закликати дяків?

— Клич, старик, хоч усе село, — каже Харко. — Я їм такий розум покажу, таке скажу, що й через десять років не розгадають усі дяки.

— Добре, сину! — каже батько. — На завтра й закличемо.

Почали багату гостину приготовляти. Письменні ж люди будуть обідати, усього треба придбати.

Батько землі під собою не чує. Ходив до міста, запросив дяків, піддячих, кого знав. У селі всіх запросив прийти хліба-соли покуштувати, сина, що вернувся з чужих країн, послухати, його розум пізнати.

Усі обіцялись прийти — та таки й прийшло багато. Посідали за стіл. Дяки сіли на почесному місці. Демко частує гостей. Дяки завели розмову між собою про те, що означає якесь там нове слово — чи то птах, чи звір, чи чоловік, а чи може місто якесь. Інші гості сидять та слухають. Демко ходить веселенький, усміхається та думає собі:

«Мудруйте, мудруйте. Замовкнете, коли до розмови приступить мій Харко».

А Харко позакладав руки в кишені, ходить по хаті надутий, як той індик. Він на нікого не дивиться, не допомагає батькові, до нікого не заговорить. Ходить отак і думає:

«Тут усе не так, як я бачив у чужих країнах. Нехай лиш настане хвилина, коли почують, що я їм скажу. Будуть довго думати, що воно таке, як і я думав, поки не видумав».

Дяки й гості добре пообідали. Демко запросив їх не відходити, а сісти й послухати, що скаже його син, що бував у світі та від людей наслухався всього розумного.

Посідали знову дяки та інші гості та приготувалися слухати.

— А скажи нам, сину, чи не знаєш чого розумного, — почав Демко. Сам він на гордощах узявся в боки, певний, що дяки будуть засоромлені.

А Харко й каже:

— Чи ж ходячи буду вам казати? У країнах, де я бував, якщо хтось хоче щось розумне сказати, його саджають на почесному місці. Мушу й я там сісти, а то не скажу нічого.

Підвелись дяки, пустили Харка на почесне місце й чекають.

Сів Харко на почесному місці, глянув на всіх та й каже:

— А що, панове, дяки й ви, старі люди. Вам і не присниться там бути, де я бував. Ніколи й не подумаєте про те, що я бачив. Набрався я досить розуму. Хоч і скажу вам щось, то ви не зрозумієте. Одначе я спитаю вас щось, а ви, якщо зможете зрозуміти, дайте відповідь на моє запитання. Та сумніваюсь, що ви зможете це зробити: ви світу не бачили, бо зі свого міста чи села ніколи не виходили. А скажіть мені: якщо згорить батькова хата, де тоді горобці будуть будувати гнізда? А скажіть, хто знає?

Дяки та всі люди аж почервоніли від сорому за таке нерозумне запитання, а старий Демко як крикне:

— Пропали гроші за науку! Пропали гроші за свічки! Краще б ти, сину, дурнем ріс удома. Ніхто й не знав би, що ти дурень, а тепер кожний бачить, що ти повернувся ще дурнішим, як був.

Самі ви знаєте, як воно із розумом і грішми. Ось і Харко їздив у далекі краї розуму набувати-купувати та й дурним додому повернувся.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Дід Модест

ТРИ БАЖАННЯ

Жили собі колись, десь
Баба Хима і дід Хвесь.
Жили вони мирно, згідно,
Але дуже, дуже бідно.

Сіли в хаті раз вони
Під Пилипа, восени,
Тай почали тим журитись,
Що нема чим поживитись.

«У людей, — журився дід, —
Є свинина на обід,
Скоромная вечеря,
Ковбаска і тетеря.

А у нас коли це було?
Так життя все проминуло
В злиднях, в голоді, в біді,
В повсякчасній все нужді!»

«Правда! — Хима озвалася
І сльозами залилася. —
Напились гіркої вщерть!
Хоч би швидше тая смерть!»

«Хоч би швидше», — дід озвався
І голодний спать збирався,
Коли чують — якийсь гук,
Хтось у двері: стук, стук, стук!

«Хто там?» — з дивом дід питає
Та й на двері поглядає.
«То я, Смерть!» — з сіней озвалось,
Дід і баба ізлякались.

Входить Смерть, кістяк з косою,
І киває головою:
«Ось і я! Мене ви звали,
Щоб прийшла я, побажали.

Ну, збирайтесь у дорогу
І ти, діду, й ти, небого.
Буде те, чого хотіли!»
Дід і баба аж присіли...

«Пожалій нас, пані-матко!
То ж так собі була гадка!
З роду віку ми не знали,
Щоб те сталось, що бажали!

Ми весь вік не знали щастя,
Тільки злидні, голод, трясця...
То невже ж лиш це останнє
Нам здійснилося бажання?»

Рисував Гаррі Саваджс.

«Правда ваша! — Смерть сказала,
Головою похитала. —
Ну, то можете востаннє
Загадати три бажання:

Все, що схочете, вам буде.
Ну, кажіть же, добрі люди,
Три бажання, лиш не гайтесь
І на той світ ізбирайтесь!»

Дід неначе і зрадів:
«Я б ковбаски попоїв!»
Ледве встиг він це сказати —
Часничком запахло в хаті:

На столі у тую ж мить
Ковбаса смачна стоїть.
«Матінко моя родима! —
Обізвалась з серцем Хима:

Ото дурень, недотепа
І безглуздий, і гергепа!
Ненажеру так і знати:
Не міг кращого бажати!

Бодай тобі ковбаса
Та й до носа приросла!»
Ледве встигла це сказати,
Нове диво сталось в хаті:

Ковбаса сама знялася
І до діда потяглася:
Не до рота, але в ніс
Ввесь шматок йому приріс!

Рисував Гаррі Савадж.

І став ніс аж на три чверті.
Тут почувся голос Смерти:
«Дуже, люди, поспішились:
Два бажання вже здійснились.

Вже хоч з третім не спішіть,
Обміркуйте і скажіть!..»
«Бійся Бога! — каже дід, —
Сором буде на ввесь рід.

З прадіда ми всі кирпаті,
А тепер став я носатий!»
Баба Хима підвелася
Тай до діда озвалася:

«Ось ножа я принесу
Тай відріжу ковбасу!»
Тільки стала відтинати,
Дід почав репетувати:

«Трясця батькові твойому!
Та ти ріжеш по живому!
Швидше хустку принеси:
Кров тече із ковбаси!»

Тут озвалась Смерть з баса:
«Бабо! То не ковбаса:
Це тепер вже дідів ніс,
Ввесь шматок йому приріс!»

Стали тут вони тужити:
Що ж тепер робити?
То ж бо сором на ввесь рід,
Що такий носатий дід!

Тай почали Смерть просити,
Діда щоб освободити
Від такецької краси,
Того носа-ковбаси.

«Добре! — Смерть на це сказала,
(Ковбаса в ту-ж мить відпала). —
Оце ж третє вже бажання,
Більш не буде: це останнє.

Ну, то як же, добрі люди:
Що ж тепер із вами буде?
Маю брати вас обох,
Чи піде одне із двох?»

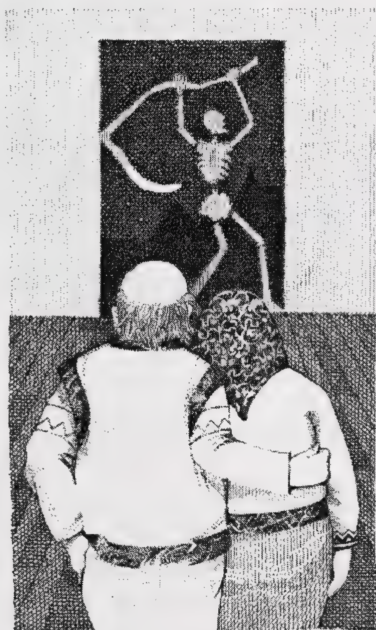
Діда й бабу взяв одчай.
«Ні, вже нас не розлучай!
В купі злидні ми терпіли,
Мерзли, бідкались, не їли.

Дай пожить, як твоя сила,
Скільки доля нам судила.
Хай найперше те бажання
Пропаде, як три останні!

Видко вже така нам доля,
Така, мабуть, Божа воля!
Вже не хочемо вмирати,
Вперед долі забігати!»

Відповів на це кістяк:
«Ну, нехай же буде й так!
І мені вже так судилось:
Дурно я для вас трудилась.

На життя не нарікайте,
Собі смерти не бажайте.
Хоч і тяжко вам живеться —
Іншим гірше ще ведеться.

Рисував Гаррі Саваджж.

Те, що маєш, споживай,
На чуже не зазіхай.
Хоч і гірко бідувати,
Та ще гірше помирати!»

Афґанська народня казка

Вісім рупій і вісім коржиків

Сиділи два купці під деревом. В одного було три коржики, а в другого п'ять. Вони хотіли з'їсти перекуску, але побачили на дорозі хлопця. Купці запросили хлопця перекусити разом з ними. Хлопець подякував їм і сів з ними їсти.

Усі разом вони з'їли вісім коржиків. Хлопець подякував купцям ще раз, дав їм вісім рупій і пішов своєю дорогою.

Почали купці ділити гроші. Ділили, ділили й ніяк не могли поділити на двох вісім рупій.

Один з них каже:

— Хто мав більше коржиків, той повинен дістати більше грошей.

— Ні, — сказав другий. — Треба всі гроші розділити порівну.

Так вони сперечались і сперечались. Проходив у той час біля них Мухамед Алі.

— Розсуди нас! — попросили купці Мухамеда Алі.

Мухамед спочатку вислухав купців, а потім сказав:

— Ти візьми собі п'ять рупій, а ти три.

— О, ні! Я так не хочу! — сказав той, у кого було три коржики. — Нехай він візьме собі чотири й мені також буде чотири.

— Ти дивись, який мудрий! — розсердився Мухамед Алі. — Якщо ти такий, то тобі належиться тільки одна рупія.

— А це чому?

— А ось чому: Ви разом мали вісім коржиків. Розділимо

Рисувала Барбара Гартманн.

кожний коржик на три рівні частини. У того з вас, хто мав три коржики, вийде дев'ять частин. У того, хто мав п'ять коржиків, вийде п'ятнадцять частин. Якщо кожний із вас з'їв по вісім частин, тоді той, хто мав дев'ять частин, дав хлопцеві одну частину, а той, хто мав п'ятнадцять частин, дав йому сім.

Тепер виходить, що ти повинен дістати всього тільки одну рупію, а твій приятель — сім рупій.

Марк Твейн

Пригоди Тома Сойєра

Будинок, де страшно

Том і Гек — великі друзі. Том живе з тіткою Поллі. Вона любить Тома та дбає про нього. Часто журиться, де він пропадає, що робить. Гек не має родичів. Він — сирота й живе сам. Хлопці завжди щось видумують, шукають.

Ось і тепер Том надумав іти шукати закопані скарби. Таке бажання сильно загорілось у його серці. Зараз же він побіг шукати до помочі собі друзів. Та всі вони були чимось зайняті. Випадково він зустрівся з Геком Фіном. Ну то й це добре! Том розповів йому про свої пляни. Гек зараз же погодився. Він завжди був готовий на дурничку. У нього було багато вільного часу.

— Де ж будемо копати? — спитав Гек.

— Де захочеш.

— Як то, хіба скарби є всюди?

— Ну, та не всюди. Лише в деяких місцях. Десь на якомусь острові чи в старій скрині, закопаній під старим сухим деревом. Саме там, де вночі падає тінь. Найчастіше скарби бувають у покинутих хатах, в яких страшно.

— Хто ж там закопує скарби?

— Хто? Розуміється, що розбійники. Ти думав, хтось інший? Може пастор із недільної школи?

— Хіба я знаю. Якби я мав скарб, то я його не закопував би. Я б весело жив.

— Я так само зробив би. Та розбійники роблять інакше. Вони його закопують і там він собі лежить. О, вони напевно хотіли б його забрати, але забули, де заховали. Часом вони вмирають. Тоді такий скарб лежить роками, віками і ржавіє. Згодом хтось знайде старий, пожовклий папір, де написано, по яких знаках можна відшукати скарб. Такий папір часом треба читати й цілий тиждень, бо він написаний тайним письмом або гієрогліфами.

— Гієро... Що воно таке?

— Гієрогліфи — це такі малюнки. Щось таке, що думаєш, що воно нічого й не означає.

— Чи ти маєш такий папір, Томе?

— Ні.

— Ну тоді як же ти знайдеш ті знаки?

— Знаки? Мені їх не треба. Я й так добре знаю, де є скарби. Ми вже трохи шукали скарбів на острові Джексона. Можемо там ще раз пошукати. Он там на горі над потоком є порожній будинок, де страшно. Я ще знаю багато старих трухлявих дерев.

— Що, під кожним деревом закопаний скарб?

— Звичайно, що ні!

— Ну, як же знати, де копати?

— Скрізь треба копати, шукати.

— Томе, та ж на це треба всього літа.

— Ну то й що? От, як знайдеш горщик із грішми чи повну скриньку діямантів, то що тоді, га?

Очі в Гека аж засвітились.

— Ото був би рай! Я взяв би собі гроші. Діяманти залишив би тобі!

— Добре, бо я не викинув би їх. Ти знаєш, що бувають діяманти, які коштують навіть двадцять долярів!

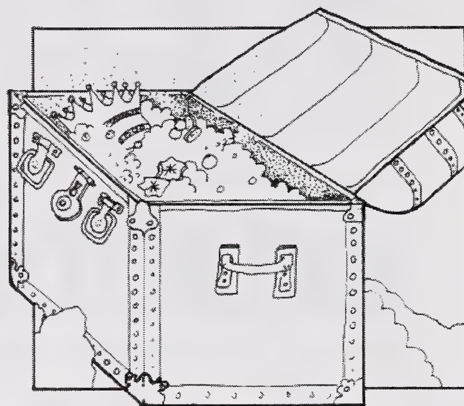
— Справді?

— Спитай кого хочеш. Хіба ти ще ніколи не бачив діямантів, Геку?

— Ні, не бачив.

— Королі мають їх цілі купи!

— Та я не знаю ніяких королів, Томе.

Рисувала Барбара Гартманн.

— Певно, що ні. Та поїдь, Геку, в Европу. Побачиш, там вони цілими громадами бігають.

— Бігають?

— Бігають!

— Чи ти здурів? Де ж вони бігають?

— От, говори до нього! Я мав на увазі, що там можна їх побачити. Наприклад, старий горбатий Річард.

— Річард, — а ще як?

— Ну, Річард та й більше ніяк. Королі всі мають лиш одне ім'я.

— Справді?

— Кажу тобі, лише одне.

— Ну, коли їм так добре, Томе, то мені що? Та я не хотів би мати лише одне дрантиве ім'я. Тепер скажи мені, де будемо копати.

— Я й сам ще не знаю. Давай спробуємо копати під тим деревом на горбочку.

— Добре, нехай буде там.

Вони роздобули десь стару лопату й мотику. Ішли годину. Утомились, сіли відпочити. Витягнули люльки. Запалили.

— От гарно, — сказав Том.

— Справді.

— Слухай, Геку, якщо знайдемо тут скарб, що ти зробиш зі своєю часткою?

— Е! Чим би я журився. Щодня буду їсти пампушки й запивати вином. Куплю содової води. Буду ходити до цирку, як до нас заїде. Ох, як я заживу!

— Навіть заощадити не думаєш?
— Заощадити? Та для чого?
— Та так, аби мати й на потім.
— Це нащо, Томе? Всеодно, як повернеться мій батько, то забере від мене та й проп'є. Краще самому їх розтратити. Що ти, Томе, зробиш зі своєю часткою?
— Куплю собі новий барабан. Роздобуду правдиву шаблю, червону краватку, бульдоґа й... одружуся.
— Одружишся?
— А що?
— Ой, Томе, ти мабуть здурів!
— От, побачиш...
— Знаєш, Томе, це найдурніше, що ти міг придумати. Згадай мого батька й мою маму. Вони ввесь день те й робили, що билися. О, я це добре пам'ятаю.
— Ну, то й що. Я одружуся з такою, що не буде битися.
— Ой, не вір, Томе. Усі вони однакові. Усі тільки й б'ються. Не вір їм. Як же називається твоє дівчисько?
— Не дівчисько, а панночка.
— Один біс! Ну, як її звати?
— Колись пізніше скажу. Тепер ні!
— Шкода, що ти одружишся. Тоді я зовсім буду самітний.
— Е, ні, не будеш! Ти будеш жити в мене. Ну, досить про це балакати, берімося до праці.

Копали цілу годину й нічого не знайшли.
— Чи завжди скарби закопують так глибоко? — спитав Гек.
— Часом, але не завжди. Ми, мабуть, копаємо не там, де треба.
Вибрали інше місце. Копали, копали й там нічого не знайшли. Нарешті Гек запитав:
— Ну, де ще будемо копати?
— Думаю, що он під тим старим деревом за вдовиною хатою.
— О, там напевно викопаємо. Томе, а вдова не відбере того скарбу? Це ж її поле.
— Вона, та щоб у нас відібрала? Нехай тільки спробує! Скарб належить тому, хто його знайде. Чия земля, то байдуже. Я це вже добре знаю.

Це заспокоїло трохи Гека. Знову взялись до праці. Раптом Гек крикнув:

— Що за лихо! Знову не там копаємо! Що ти думаєш, Томе?

— Дивно! Не розумію, що це таке. Може якась чарівниця нам шкодить?

— Ото вигадав! Та хіба чарівниці мають силу вдень?

— О, та я про це й забув. Ну, тепер я вже знаю, що таке. Ой, дурні ми з тобою, дурні. Та ж то треба знати, куди тінь від дерева падає опівночі. Он там і треба копати.

— То ми даремно копали? Ну, добре, прийдемо сюди вночі. Чи ти зможеш утекти з дому?

— Певно, що зможу. Мусимо прийти сюди цієї ночі, щоб хтось інший не викопав.

— Добре! Я прийду вночі й буду нявкати під твоїм вікном.

Хлопці заховали лопату й мотику в кущі й розійшлись.

Рисувала Барбара Гартманн.

Перед самою північчю хлопці повернулися на те саме місце. Місце було безлюдне. Чути було лише гавкання собак та пугукання сичів. Хлопцям стало страшно, вони мало говорили. За їхніми розрахунками, настала північ. Від дерева впала тінь. Вони почали копати. Ожила надія. Копали завзято. Яма все глибшала та глибшала. За кожним дзенькотом лопати у хлопців тьохкало серце. Нарешті Том сказав:

— Шкода праці, Геку, ми знову помилились.

— Не може бути, Томе! Ми ж зазначили, де впала тінь!

— Та знаю. Тоді щось інше нам перешкоджає.

— Що саме?

— От що! Ми вгадували, коли буде північ. Могло ж бути або зарано, або запізно.

Гекові аж лопата випала з рук.

— Це напевно тому! Знаєш що, даймо цій праці спокій. Ми не можемо вгадати правдивої години. Та ще й страшно вночі. Всюди духи літають, чарівниці. Мені все здається, що за мною стоїть якийсь дух. Відколи ми прийшли сюди, то мені мороз по шкірі бігає.

— Та й мені, Геку, чогось недобре. Знаєш, у ту яму, де лежить скарб, закопують і мерця. Звичайно мертвець стереже той скарб!

— Ой, Боже!

— Справді, я чув це нераз!

— Томе, я не хочу мати з мерцями ніякого діла. Вони страшні для мене.

— Та й я не маю охоти! А що, Геку, якщо якийсь мертвець раптом виставить голову й заговорить?

— Ой мовчи, Томе! Страшно!

— Справді страшно, Геку. Я чогось боюся...

— Знаєш що, Томе, покиньмо цей скарб і спробуймо копати в іншому місці.

— Добре, так буде краще, — відповів Гек, — але де?

Том подумав хвилинку і сказав:

— У тому домі, де страшно.

— Цур з ним! Я не люблю домів, де страшно. Духи ще гірші, ніж мерці. Мерці лише часом можуть заговорити. Та вони не ходять навколо тебе й не клацають зубами. Я цього не витримаю, Томе.

— То правда, Геку, але духи ходять лише вночі. Ми можемо спокійно копати вдень.

— Це правда! Та туди ніхто не відважується піти ні вдень, ані вночі.

— Ну, та це тому, що неприємно туди йти. Кажуть, що там когось замордували. Та ніхто, насправді, нічого там не бачив. Хіба що вночі часом блисне синє світло у вікнах.

— Томе, але кому потрібне синє світло, як не духам?

— Може й так! Але духи ніколи не показуються вдень. То чого ж їх боятися?

— Ну, та я нічого. Можемо спробувати ще й там. Та мені здається, що не буде з того добра.

Так хлопці зійшли з горбка в долину. Унизу стояв старий дім, в якому страшно. Ніхто в ньому не жив. Замість вікон чорніли

лише дірки. Пліт давно вже завалився. Комин розсипався. Подвір'я поросло бур'яном. Дах з одного боку запався. Хлопці сподівалися побачити синій вогник. Розмовляли пошепки. Здалека обійшли страшний дім, а потім швиденько побігли стежкою додому. Стежка вела через ліс, на другий бік горбка, до міста.

Рисувала Барбара Гартманн.

Скарб

Наступного дня, у самий полудень, хлопці знову прийшли на те саме місце, щоб забрати мотику й лопату. Томові страх як хотілося дістатись до «страшного дому». Гек не дуже поспішав. Несподівано він запитав:

— Томе, чи ти знаєш, який сьогодні день?

Том швидко перечислив усі дні тижня. Наляканий тим, що згадав, глянув на Гека.

— Ой, лихо, а я про це й не думав.

— Та й я ні. Оце лише тепер пригадав, що сьогодні п'ятниця.

— От лихо. Добре, що ми хоч тепер пригадали, Геку. Ото були б попались, якби почали таку працю в п'ятницю.

— Певно, що так! Є багато щасливих днів у році, але на п'ятницю не припадає ані один!

— Це знає й найменша дитина. Ти, Геку, думаєш, що перший це відкрив?

— Я того не казав. Та не тільки в п'ятниці розходиться діло. Мені снився поганий сон. Снилися мені — щури!

— Щури! О, то лихий знак! Чи гризлися вони?

— Ні.

— Ну, то це ще півбіди, Геку. Якщо вони не гризлися, то це означає, що нас чекає мале лихо. Треба нам добре берегтися.

Краще сьогодні не починати. Краще пограймося в Робін Гуда. Знаєш Робін Гуда?

— Та ні... Що ж то за чоловік?

— Е, то був найкращий і найбільший чоловік в Англії. Він був ватажком розбійників.

— Славно! Хотів би я ним бути. Кого ж він обкрадав?

— Та тільки самих шерифів, багачів, королів та інших таких. Бідних зовсім не зачіпав, ще й допомагав їм. Він ділився з ними, як з рідними братами.

— О, то був розумний чоловік!

— Так, Геку! Це був найкращий чоловік, який жив колинебудь на світі. Кажу тобі, що тепер таких людей нема. Він міг однією рукою задушити когонебудь в Англії. Кажуть, що він ще дуже добре стріляв з тисового лука.

— Що це таке тисовий лук?

— Хіба я знаю. Якийсь там лук. Ходи, будемо гратися в Робін Гуда. Це гарна гра. Я покажу тобі, як гратись!

— Добре.

Хлопці гралися в Робін Гуда майже до самого вечора. Вони весело гралися й сумно поглядали на страшний дім у долині. Тихо обговорювали, що їх може чекати завтра. Коли сонце почало заходити, хлопці пішли додому.

У суботу по обіді вони знову зійшлися під старим деревом. Насамперед сіли й закурили собі люльки. Потім ще трохи попорпались у давніше викопаній ямі. Том говорив, що інколи люди перестають копати, коли скарб уже під верхом. Тоді інші приходять і викопують скарб одним ударом лопати. Але й цим разом хлопцям не пощастило й вони пішли далі шукати щастя.

Рисувала Барбара Гартманн.

Коли дійшли до страшного дому, то їм стало моторошно. Там стояла мертва тиша. Хлопці довго не відважувалися туди зайти. Нарешті підійшли до дверей. Тремтячи від страху, зазирнули всередину. Побачили світлицю без підлоги, розвалену піч, вікна без шибок. На горище вели поламані сходи. Зі стелі звисало павутиння. Озираючись, хлопці боязко зайшли до хати. Їхні серця сильно билися. Говорили вони пошепки. Прислухались до кожного шороху. Вони були готові кожної хвилини втікати.

Було тихо, і наші хлопці вже так дуже не боялись. Цікаво роздивлялись навколо й дивувались, які вони відважні. Їм закортіло полізти сходами на горище. Вони хотіли побачити, що там ще є. Трохи вони ще боялись, але цікавість перемогла. Своє приладдя хлопці залишили в кутку й полізли на горище. Там також усе було знищене. В одному кутку вони знайшли темну порожню комірку. Тепер хлопці вже зовсім нічого не боялись і вже думали злізти надолину та взятися до праці. Раптом Том смикнув товариша за рукав.

— Псс!

— Що таке? — запитав Гек, побілівши від страху.

— Тихо! Чуєш?

— Чую. Ой, Боже, тікаймо!

— Сиди тихо й не рухайся. Вони вже біля дверей.

Хлопці припали до підлоги й затаїли дихання. Вони тремтіли від страху та цікавість їх не покидала. Вони заглядали крізь дірки в дошках.

— Стають, — ні, ідуть, — уже тут! Тихо, Геку!

— О, Боже, як би то нам вирватись!

У хату зайшли два чоловіки. Одного з них хлопці пізнали відразу. То був глухонімий еспанець. Другого вони ніколи не бачили.

Той другий був обідраний, нечесаний хлопчище. Мав він дуже підозрілі очі. Еспанець мав густі сиві вуса. З-під широкого капелюха на плечі спадало довге, біле розпатлане волосся. На очах у нього були зелені окуляри. Коли входили до хати, вони тихо про щось говорили. Увійшовши, вони посідали на землю — спиною до стіни, а лицем до дверей. Той другий почав говорити голосніше. Говорив так, що можна було дещо зрозуміти.

— Ні, — казав, — я добре обдумав! Не хочу. Надто небезпечно.

— Небезпечно! — пробурмотів «глухонімий» еспанець.

Хлопці затремтіли, почувши його голос. Це був голос індіянина Джо.

Хвилина мовчанки і... знову голос Джо:

— Що може бути небезпечніше, ніж те, що я зробив останнього разу он там, — і показав пальцем у сторону міста. — І чи виявилося щось?

— То інша річ. То було далеко від міста. Не було близько ані однієї хати. Хто там довідається?

— Невже ж приходити сюди вдень безпечніше? Кожний, хто нас побачить, відразу буде підозрівати.

— Я це знаю. Та після минулої дурної справи не було кращої схованки. Тепер треба з цієї буди забиратись. Я був би це зробив ще вчора, але якісь хлопчиська бавились на горбочку й були б нас побачили.

Почувши ці слова, хлопці затремтіли ще більше. Вони подумали, яке то щастя, що не почали копати в п'ятницю. Тепер вони не те, що один день чекали б, а ввесь рік! Волоцюги вийняли їжу й почали їсти. Довго щось обмірковували. Нарешті індіянин Джо сказав:

— От що! Ти йди до ріки на своє місце й там чекай поки не дістанеш від мене вістку. Я загляну ще раз до міста й роздивлюся, що там чувати. Небезпечне діло зробимо, коли я про все розвідаю. Тоді раз-два й до Тексасу! За нами тільки й закуриться.

Тому другому видно це сподобалось. Потім почали обидва позіхати. Індіянин Джо промовив:

— У мене злипаються очі. Я трохи засну, а ти стій на варті.

Він тут же ліг і незабаром захропів. Товариш штовнув його під бік та Джо вже нічого не чув. Нарешті й вартовий почав дрімати. Незабаром захропіли обидва.

Хлопці аж ожили.

— Тепер час, — прошепотів Том, — ходи!

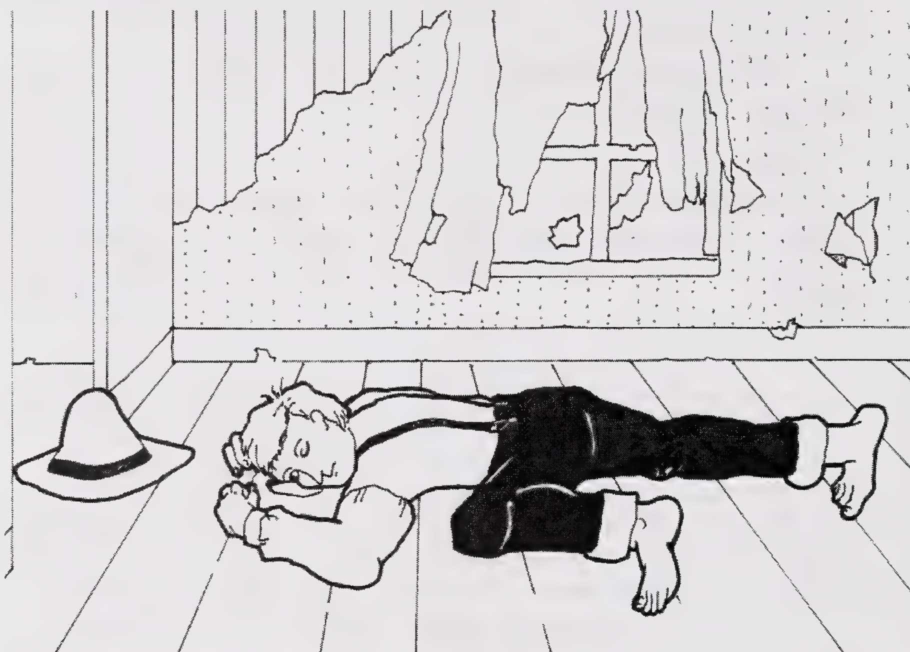
Гек відповів:

— Я не можу. Я вмер би, якби хтось із них прокинувся.

Том намовляв Гека злазити, та той відмовлявся. Нарешті Том

обережно підвівся й хотів сам іти. Нехотячи, він став на гнилу дошку. Дошка затріщала так голосно, що Том з переляку аж присів. Та вдруге вже не відважився вставати. Хлопці лежали й рахували довгі хвилини. Час минав поволі. Нарешті побачили, що сонце заходить, і зраділи.

Один із волоцюг перестав хропіти. Індіянин Джо підвівся.

Рисувала Барбара Гартманн.

Подивився довкола й побачив, як його товариш спить. Він злісно засміявся:

— Гарний з тебе вартовий, нема що й казати! Добре, що нічого не трапилося.

— Та невже я заснув?

— Ґа-ґа! Та так лиш, трошки.

— Час нам іти. Але, що будемо робити з тими грішми, що маємо?

— Хіба знаю? Може залишити тут, як звичайно. Не будемо ж тягати їх за собою. Шістсот п’ятдесят долярів — це не легко.

— Нехай буде й так! Можна спокійно прийти сюди ще раз.
— Краще прийти сюди вночі. Це буде безпечніше.
— Гаразд, але слухай, ще може минути багато часу поки зробимо нашу справу. Усе може статись. Це місце не дуже надійне. Чи не краще закопати наші гроші?
— Думка добра, — сказав товариш. Він пішов до печі, витягнув камінь, а за ним і торбинку з грішми. Вони взяли з неї по двадцять або по тридцять долярів. Потім Джо почав копати в кутку яму довгим, широким ножем.
Хлопці відразу забули про небезпеку. Блискучими очима слідкували за кожним їхнім рухом. Яке щастя! Ніколи й не снилось їм таке багатство. Шістсот долярів, то ж не жарт! Тепер вони вже знали, де копати. Хлопці весело штовхали один одного ліктем. Обидва думали те саме: «Як добре, що ми сюди прийшли!»
Раптом ніж Джо вдарив щось тверде.
— Ого! — крикнув він.
— Що там таке? — спитав товариш.
— Якась гнила дошка. Та ні, це мабуть скринька. Ходи сюди й допоможи! Побачимо, що воно таке. Чекай, я вже пробив у ній дірку.
Джо засунув руку в дірку й відразу ж витягнув її назад.
— Чоловіче! Гроші!
Обидва деякий час оглядали жменю грошей. Було то чисте блискуче золото. Хлопці так само були зачаровані й раділи, як і ті, що знайшли.
Товариш Джо сказав:
— Треба їх швидко викопати. Там у другому кутку лежить стара лопата.
Він приніс лопату й мотику, що залишили Том і Гек. Індіянин уважно оглянув лопату й щось пробурмотів собі під ніс. Потім узявся копати.
Незабаром викопав скриньку. Була вона не дуже велика, але мусила бути колись дуже міцна. Обидва волоцюги мовчки дивились на свій великий скарб.
Нарешті Джо крикнув:
— Хлопче, та ж тут тисячі долярів!
— Не даремно кажуть, що одного літа тут жив Мерель з товаришами.

— Знаю, знаю, — відповів Джо, — і цей скарб свідчить про те також.

— Тепер можемо твою справу залишити. Що ти на це скажеш?

Індіянин насупив грізно брови.

— Бачу, ти мене зовсім не знаєш. Мені не крадіж цей раз у голові. Мені помсти, помсти треба! — У його очах блиснув дикий, злий вогонь. — Ти мені в цьому допоможеш. Я мушу це зробити, а вже потім утечемо до Тексасу. Тепер іди до своєї Ганни й чекай там, аж поки я тебе покличу.

— Нехай буде й так! Що будемо робити з цими грішми? Закопати знову, чи що?

— Можна й закопати.

Хлопці почули ці слова й зраділи.

— Чекай! Ні-ні! Майже забув тобі сказати, що на лопаті була свіжа земля.

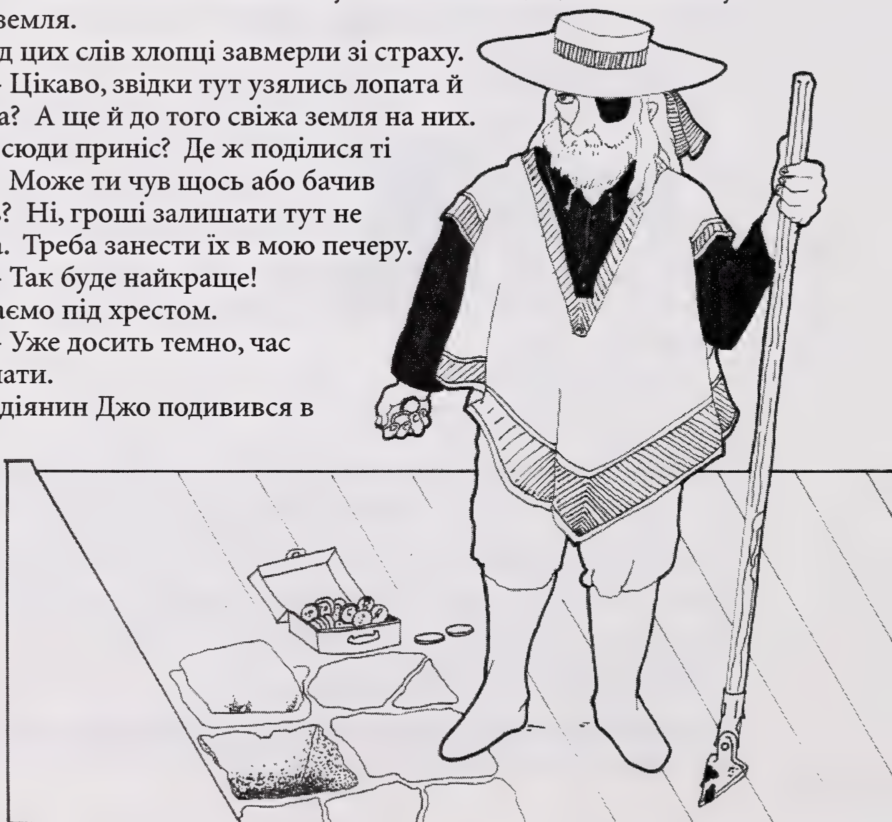
Від цих слів хлопці завмерли зі страху.

— Цікаво, звідки тут узялись лопата й мотика? А ще й до того свіжа земля на них. Хто їх сюди приніс? Де ж поділися ті люди? Може ти чув щось або бачив когось? Ні, гроші залишати тут не можна. Треба занести їх в мою печеру.

— Так буде найкраще! Закопаємо під хрестом.

— Уже досить темно, час вирушати.

Індіянин Джо подивився в

Рисувала Барбара Гартманн.

одне вікно, у друге. Раптом сказав:

— Хто міг принести ці речі сюди? Як думаєш, може вони сидять нагорі?

Хлопцям заперло дух. Індіянин узяв у руку ніж і пустився йти до сходів. Хлопці пригадали про комірку, але не мали сили й ворухнутись. Уже заскрипіли сходи. Хлопці мусили ховатись. У той час, коли вони хотіли скочити в комірку, щось раптом затріщало й завалилось... Джо лежав серед поламаних сходів і проклинав усе на світі. Його товариш сказав:

— Ну й до чого все те? Якщо там хтось і є, то нехай сидить собі здоровий. Нам це не шкодить. А якщо хочуть скрутити собі голову, то нехай скачуть згори. За чверть години буде вже зовсім темно. Тоді нехай спробують іти за нами. Мені здається, що якщо хтось і бачив нас, то подумав, що ми духи або чорти. Можу заложитись, що вони ще й досі втікають, не оглядаючись.

Джо ще довго бурмотів. Незабаром вийшли обидва з хати й пішли до річки. Скриньку із грішми взяли також.

Том і Гек підвелися. Ноги в них ще тремтіли з переляку. Вони деякий час дивилися за злодіями крізь щілину в стіні. Бігти за ними? Нізащо в світі! Вони були щасливі, що злізли цілі з горища. Довго не думаючи, хлопці побігли просто до міста. Вони мало говорили, бо були сердиті самі на себе за те, що залишили лопату й мотику надолині. Якби не те, то Джо був би напевно закопав скриню в хаті, а вони були б її викопали. Вони вирішили стежити за тим еспанцем, коли він прийде до міста. Їм було цікаво знати, яку помсту він має виконати. Також вирішили вислідити, де та печера, де волоцюги заховають скарб. Раптом Тома охопила страшна думка:

— Помста? Що, як він має нас на думці, Геку?

— Ой, мовчи! — сказав Гек ледве живий з переляку.

По дорозі міркували, прикидали і так, і так. Коли прийшли до міста, то вже обидва вирішили, що Джо має на увазі когось іншого. А якщо ні, то напевно лиш самого Тома, бо тільки Том свідчив проти нього.

Мала це була потіха для Тома, що тільки йому грозить небезпека.

«У гурті і вмирати легше», — сумно думав Том.

ХАН і його син

Максим Горький

Жив у Криму хан Масолайма ель Асваб. Був у нього син Толайк Алгалла. Хан був старий, але жінок у його гаремі було багато. Усі любили старого хана, бо було в ньому щось сильного й мудрого.

Хана любили всі, але хан найбільше любив полонену українську козачку з дніпрових степів. Хан пестив її більше, ніж усіх своїх жінок. Їх тут було понад триста з різних земель. Усі ці жінки були гарні, як весняні квіти, і всім їм жилося весело. Хан наказував давати жінкам смачні страви й солодощі й дозволяв їм танцювати й бавитися, скільки вони хотіли.

Свою українську козачку хан часто кликав до себе в палату. З палати було видно море й гарні краєвиди. Тут молода козачка мала все, що їй було потрібне: і смачні, солодкі страви, і чудові матерії, і золото, і дорогі камені, і музику, і заморських птахів, і ханову любов.

Рисував Орест Васараб.

Хан спокійно забавлявся з козачкою, бо знав, що його держава в надійних і вмілих руках його сина Алгалли. Хан знав, що син їздитиме по степах України й повернеться додому зі славою. Він знав, що син повернеться з новими жінками, а залишить за собою на Україні попіл, трупів і кров.

Одного разу, коли Алгалла повернувся додому, батько проголосив свято в честь перемоги, яку його син здобув на українських землях. Зібралися всі, що жили на Кримському острові. У честь молодого хана була велика забава. Столи аж гнулися від їжі. Гості пили й гостилися та хвалили хороброго Алгаллу. Молодого хана боялися всі вороги — він був хоронителем держави старого хана. Старий хан радів славі свого сина. Він дивився на нього й гордився ним. Тепер він знав, що коли помре, його ханство залишиться в сильних руках.

Хан підніс угору чашу і при всьому народі сказав:

— Добрий ти, сину Алгалло! Слава Аллахові! Нехай буде прославлене ім'я його!

Усі встали й хором славили Аллаха. Тоді старий хан сказав:

— Великий Аллах ще за мого життя воскресив мою молодість. Моя молодість — у моїм молодім хоробрім сині! Я бачу своїми старими очима, що коли я помру, я далі буду жити в

моїм сині! Спасибі тобі, Аллаху й Магомете! Який гарний у мене син! Тверда його рука, сміливе серце та ясний розум... Що ти хочеш від мене мати, Алгалло? Скажи, а я дам тобі все, що ти забажаєш...

Не встиг ще хан докінчити, як Толайк Алгалла встав і сказав:

— Дай мені українку-бранку, пане мій і батьку. — Очі його блиснули, як у орла, а були вони чорні, як море вночі.

Мовчав старий хан, а біль стискав його серце. Тоді твердо й голосно сказав:

— Бери! Закінчимо нашу забаву й ти візьмеш її.

Алгалла дуже втішився і його орлині очі знову заблищали. Він устав і сказав до батька:

— Знаю, який дорогий подарунок ти мені робиш, батьку! Я твій слуга — твій син! Візьми мою кров! Візьми по одній краплі на годину — а я готовий умерти за тебе, хоч би тих смертей було двадцять!

— Не треба мені нічого! — відповів старий хан. Його сива стара голова похилилася на груди.

Рисував Орест Васараб.

Коли забава закінчилася, батько із сином пішли мовчки до гарему. Хмара закрила небо й не видно було зірок.

Довго йшли вони в темноті, нарешті старий хан заговорив:

— Я вже довго не буду жити. Гасне моє життя! Слабше б'ється моє серце й щораз менше вогню в моїх грудях. Теплом і світлом мого життя була гаряча любов українки. Скажи мені, сину, чи вона тобі так дуже потрібна? Хочеш, можеш узяти сто... або навіть забери всіх жінок. Лиши тільки мені її одну!

Тяжко дихав Толайк Алгалла й мовчав.

— Мені недовго лишилося жити, — продовжував старий хан. — Це моя остання радість у житті. Вона знає мене, вона любить мене. А що ж буде тепер? Хто ще мене старого буде так любити? Ні одна з інших жінок так мене не буде любити. Це єдина радість у моєму житті...

Алгалла слухав батька, але далі мовчав.

А хан продовжував:

— Скажи, сину, як я буду жити, знаючи, що ти обіймаєш її й що вона тебе цілує? З яким болем я буду доживати свої останні дні... Було б краще, щоб на моїм тілі відкрились усі мої рани і з них потекла моя кров. Краще б не було цієї ночі.

Батько й син нарешті зупинились перед дверима гарему. Навколо було темно. Хмари літали по небі, а вітер шелестів листям.

— Я її давно люблю, батьку, — промовив Алгалла.

— Знаю... і знаю, що вона тебе також любить, — тихо відповів старий хан.

— Моє серце розривається, коли я про неї думаю.

— А що тепер робиться з моїм старим серцем?

— Пожаліймо один одного, батьку, і вбиймо її! — раптом сказав Алгалла.

— Ти, сину, любиш себе більше, ніж її й мене, — тихо сказав старий хан.

— І ти також.

— Так, і я також, — сумно сказав хан. Горе зробило його дитиною.

— То що, уб'ємо її? — запитав син.

— Не можу я дати її тобі... не можу, — сказав хан.

— А я не можу більше терпіти. Вирви моє серце, або віддай мені її...

Хан мовчав.

— Киньмо її в море з гори, — сказав Алгалла.

— Киньмо її в море з гори, — повторив старий хан слова сина.

Увійшли вони в гарем, де вже спала дівчина. Зупинились перед нею й довго дивились... З очей старого хана текли сльози на його срібну бороду та блищали на ній, наче дорогі камені. Алгалла скреготів зубами, намагаючись стримати свої почуття.

Дівчина прокинулась — ніжне рожеве личко, гарні ясні очі, наче васильки. Вона не помітила Алгаллу й сказала старому ханові:

— Поцілуй мене, старий орле!

— Збирайся. Підеш з нами, — тихо сказав старий хан.

Рисував Орест Васараб.

Тепер дівчина побачила Алгаллу. Побачила сльози на очах старого хана. Вона була розумна й усе відразу зрозуміла.

— Іду, — сказала вона. — Іду. Ні одному, ні другому — чи так ви вирішили? Так повинні вирішувати люди з сильним серцем. Іду!

Усі троє пішли мовчки до моря. Ніжна дівчина була горда. Вона нічого не хотіла казати. Молодий хан побачив, що вона поволі залишається позаду, і спитав:

— Боїшся?

Вона подивилася на нього своїми гарними очима й показала ногу. Уся нога була в крові.

— Я понесу тебе на руках, — сказав Алгалла та простягнув до неї руки, але вона обняла за шию свого старого орла. Старий хан узяв її на руки, наче пірце, і поніс. Дівчина відхиляла гілки від його обличчя, щоб котрась не вдарила його в око.

Довго так ішли. Аж ось і море перед ними. Страшне, холодне, чорне!

— Прощай! — сказав старий хан і поцілував дівчину.

— Прощай! — сказав Алгалла й низько поклонився їй.

Дівчина глянула туди, де гуділи хвилі, і відскочила назад, притискаючи руки до грудей.

— Киньте мене! — сказала вона їм.

Молодий хан простягнув до неї руки й тяжко застогнав. А старий хан узяв її в свої руки, притиснув тісно до своїх грудей, поцілував. Потім він підніс її високо над головою й кинув у море зі скелі.

Море голосно шуміло й вони навіть не почули, як вона впала. Не було ні крику, ані слова. Старий хан присів на камені. Вітер роздував його сиву бороду, а він мовчазно дивився на хвилі. Алгалла закрив лице руками й непорушно стояв над батьком. Час минав.

— Ходімо, батьку! — нарешті сказав Алгалла.

— Почекай! — шепнув хан, ніби до чогось прислухався. І знов минав час.

— Ходімо, батьку!

— Почекай ще трохи...

Не один раз казав син до батька:

— Ходімо, батьку!

А хан не йшов з того місця, де стратив свою одиноку в житті радість.

Та всьому приходить кінець. Устав гордий, могучий хан, нахмурив брови та сказав:

— Ходімо!

Пішли вони, але через хвилину хан зупинився.

— А чому я йду? Куди я йду, Алгалло? — запитав він сина. — Нащо мені тепер жити? Усе моє життя було в ній. Я вже старий. Мене вже ніхто не полюбить. А коли тебе ніхто не любить — нерозумно жити на світі.

— Ти маєш славу й багатство, батьку...

— Забери все собі, а дай мені її одну. Багатство та слава — усе це мертве! Якщо в житті нема любови, то нема життя в чоловіка! Такий чоловік бідний і життя його прикре. Нехай Аллах благословить тебе, сину! Будь щасливий усе життя.

Хан повернувся лицем до моря.

— Батьку! — сказав Алгалла. — Отче!..

Більше він нічого не міг сказати. Він бачив чоловіка, який усміхався своїй смерті. Нічого не міг сказати син батькові, щоб повернути йому бажання до життя.

— Пусти мене, — сказав старий хан.

— Але є ще Аллах...

— Він знає, він зрозуміє...

Швидкими кроками підійшов хан до краю скелі й кинувся в море. Син не спиняв його, бо не було коли. І тепер так само не було чути ні голосу, ані крику падаючого хана. Тільки хвилі плюскали й вітер гудів якісь свої дикі пісні.

Алгалла довго дивився на море, а потім голосно сказав:

— Дай і мені таке тверде серце, Аллаху!

Устав молодий хан і пішов у темну ніч.

Так загинув хан Масолайма ель Асваб і став панувати в Криму хан Толайк Алгалла.

Єврейська народня казка

ДВА СВІДКИ

Коли в Ізраїлі царював Савл, у місті Ашкелоні жила одна вдова. Коли її чоловік помер, він залишив їй багато золота та срібла. Удова ввесь час журилася, що її пограбують. Вона ніяк не могла придумати, де б сховати свій скарб. Нарешті поскладала все у глиняні глеки, позаливала їх доверху медом і поставила в комору.

Одного разу вдові довелося надовго поїхати в далекі краї. Перед від'їздом вона занесла глеки зі скарбом до свого сусіда й попросила тримати їх у себе до її повернення. Удова, звичайно, не сказала йому, що вона сховала у глеках, і сподівалася, що він не буде туди заглядати.

Але так сталося, що в сусіда в домі був великий бенкет і наприкінці гостям не вистачило солодощів. Сусід вирішив узяти трохи меду з удовиного глека. Він трішечки зачерпнув зверху й відразу побачив, що всередині зовсім не мед, а золото та срібло. Він перевірив решту глеків і переконався, що вдовиця ховає в його домі великий скарб. Тоді сусід, не вагаючись, сховав увесь скарб якнайдалі й нікому нічого не сказав.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Коли вдова повернулася додому, вона забрала в сусіда наповнені медом глеки, принесла їх додому й... Лишенько! Там ні золота, ані срібла! Гірко заплакала вдова. Вона побігла до царя Савла й розповіла йому, що сусід її пограбував. А закон тоді

забороняв кривдити вдів.

— А чи є в тебе свідки? — спитав цар. — Чи хтось бачив, як ти складала своє золото та срібло у глеки?

— Хто ж міг це бачити? — плакала вдовиця. — Я ж це навмисно робила так, щоб ніхто не знав.

— Якщо нема свідків, я не можу тобі допомогти, — сказав цар.

Плачучи, вдова вийшла з царського палацу й пішла додому. На дорозі гралися діти. Один із хлопчиків помітив її сльози, підбіг і спитав із співчуттям:

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

— Що сталося? Чому ви плачете?

Удовиця розповіла йому, як її пограбував сусід і як цар Савл не зміг їй допомогти, бо вона не має свідків. Тепер вона залишиться жебрачкою.

— Не плачте, пані. Ще є надія, — сказав хлопчик. — Поверніться до царя й попросіть його, щоб він дозволив мені бути за суддю. Я обіцяю, що правда з'явиться на світ.

Повернулася вдова до царя Савла та зробила те, що сказав їй хлопчик.

— Нехай прийде й судить, — погодився цар.

Прийшов хлопчик до палацу. Цар побачив його й розсміявся:

— Ти такий маленький, а хочеш бути за справжнього суддю?

— Суджу не я, а Господь, — тихо відповів хлопчик. — Я лише зроблю те, що зможу. Дозвольте мені, і я розсуджу цих людей. Правда сама з'явиться на світ.

— Ну, починай, — дозволив цар.

Хлопчик наказав привести сусіда, а вдову попросив принести глеки, які вона в нього залишала. Коли вдова прийшла з глеками, хлопчик звернувся до сусіда:

— Скажіть, це ті самі глеки, які залишала у вас ця жінка?

— Так, ті самі, — відповів сусід.

Тоді хлопчик почав розбивати глеки один по одному на дрібні шматки. Усі дивувалися, чому він це робить.

Раптом люди побачили, що на одному шматку щось яскраво блиснуло.

Це були дві золоті монети.

Вони прилипли до дна глека й не потрапили до сусідових рук.

— Ось вони — два свідки! — показав хлопчик на золоті монети. — А це — злодій! — він повернувся в бік сусіда. — Свідки розповіли правду.

Злодій зрозумів, що правда з'явилася на світ, і повернув удові ввесь скарб, який він у неї вкрав.

Незабаром єврейський народ дізнався про цю історію. Усі вирішили, що цей хлопчик має надзвичайно гострий розум, і до того ж — із ним Бог. Ім'я цього хлопчика — Давид. Настав згодом час, коли він став царем Ізраїлю.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Одарка Возняк

КІНЕЦЬ МАНДРІВКИ

Обернувся повільно, сів старий собі на пень
Та й подумав, що останній цей день
Подорожі далеко вже його не завів.
Хоч уже літо минуло, чомусь чисто упрів.
Не біг, та й задихався,
Не спішив, та й втомився.
Ніхто вже не приспішує,
Але ж ніхто й не заохочує,
Щоб далі продовжувати мандрівку важливу.

Одиноке збіжжя доспіле при дорозі
Шепоче йому, немов у тривозі,
Що осінь настала,
Вже зелень пропала.
Де в небі усміхалось сонце золоте,
Скоро сріблистий місяць припливе.

І так, немов крізь чужі очі,
Оглянувсь круг себе, зачув пісні дівочі.
Не знайомі пісні ті,
Повні весни та молодости.
«Це не мені співають. Відпочину нарешті».

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Зоя Когут

ЛЮДИНА ЧЕКАЄ

Від свого народження і до смерти
Кожна людина чекає на щось.
Яке б не було це життя передерте,
Якими б шляхами пройти довелось,

Людина чекає... На завтра, на потім,
На лист чи ранок — крізь сміх чи відчай,
У сні чи мріях, в буденному поті,
І навіть у смерті — чекає на рай...

Чи молиться Богу — на ласку небесну,
Чи пишучи вірші — на відгук когось,
Чекає порядна людина й нечесна,
На диво, на щастя, чекає на — щось...

Скажіть, чи саме це чекання не диво?
Хоч дні пролітають, час далі пливе,
Та ходить людина життям терпеливо
Й — чекає... І може тому лиш живе.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Серхіо Водановіч

Дійові особи

Пані.
Служниця.
1-й юнак.
2-й юнак.
Дівчина.
Чоловік.

Пляж. Позаду шатро. У його тіні сидять пані та служниця. Пані в купальнику, прикритому злегка накидкою. Її обличчя засмагле від довгого літа. Служниця вдягнута в білу уніформу. Пані — тридцятилітня жінка, ясноволоса, з гарним, але дещо суворим обличчям. Двадцятилітня служниця — білолиця, чорноволоса, спокійної, приємної вдачі.

Пані. *(Кричить на сина, якого не видно, але твориться враження, що він на березі океану).* Альварцю! Альварцю! Не кидай пісок на дівчинку! Іди у воду! Вона така приємна! Альварцю, ні! Не руйнуй замку дівчинки! Грайся з нею... Так, мій синочку... грайся...

Служниця. Він такий упертий...

Пані. Схожий на батька. Просто неможливо його

перевчити. Він має важкий характер свого батька, свого діда та своєї бабуні... А головно своєї бабуні!

Служниця. А пан господар прийде завтра?

Пані. *(Байдуже знизує плечима).*
Не знаю! Це вже березень. Мої подруги повернулись додому, а Альваро мені й далі докучає на пляжі. Мій чоловік хоче, щоб наша дитина скористала з вакацій, але мені здається, що це він з них користає.
(Скидає з себе накидку та простягається на сонці).
Сонце! Сонце! Три місяці гріюся на сонці. Це сонце вже мені надокучило.
(Критично дивиться на служницю).
А як це так, що ти не засмагла?

Служниця. Я так рідко виходила з хати...

Пані. А що ж ти хотіла? Ти прийшла працювати, а не відпочивати. Тобі платять, ні?

Служниця. Так, пані. Я тільки відповіла на ваше запитання...
(Пані далі гріється на сонці. Служниця виймає з полотняної торбини ілюстрований журнал з любовними розповідями й починає його читати).

Пані. Що ти робиш?

Служниця. Читаю журнал.

Пані. Ти його купила?

Служниця. Так, пані.

Пані. Видно, що тобі не платять так погано, якщо ти можеш купувати собі такі журнали.
(Служниця не відповідає. Продовжує читати журнал).
Ти читаєш, а Альварцьо нехай пропадає, нехай собі топиться...

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Служниця. Але ж він грається з дівчинкою...

Пані. Я взяла тебе на пляж, щоб ти доглядала Альварця, а не читала.
(Служниця перестає читати. Вона встає, щоб піти туди, де бавиться Альварцьо).
Ні! Ти можеш за ним слідкувати звідси. Залишися зі мною, але дивись за дитиною. Ти знаєш, що я люблю ходити з тобою на пляж.

Служниця. Чому?

Пані. Ну... Не знаю... Мабуть так само, як я люблю їхати автом, хоч до хати звідси зовсім близько. Я люблю як люди дивляться на авто. Кожного дня хтось зупиняється біля нього, оглядає його та хвалить. Не кожен має таке авто, як ми... Певно, ти не бачиш у цьому різниці. Ти занадто звикла до добра... Скажи мені, як виглядає твоя хата?

Служниця. Я не маю хати.

Пані. Я не думаю, що ти вродилася служницею. Ти мусила виховатися в якомусь місці, ти напевно

маєш батьків... Ти з села?

Служниця. Так.

Пані. І ти захотіла побачити місто, правда?

Служниця. Ні. Я люблю жити в селі.

Пані. А чому ж ти приїхала до міста?

Служниця. Я мусила працювати.

Пані. Не говори мені таких дурниць. Я знаю життя людей на селі. Їм живеться добре. Вони мають землю. Деякі із селян мають навіть свої корови... У твоїх батьків були корови?

Служниця. Так, пані. Одна.

Пані. Бачиш? І що їм більше потрібно? Альварцю, не йди так далеко!.. Скільки тобі років?

Служниця. Мені?

Пані. До тебе ж говорю. Я ще не зійшла з розуму, щоб до себе говорити.

Служниця. Мені йде на двадцять перший...

Пані. Двадцять перший! Я вийшла заміж на двадцять першому році. Ти хочеш вийти заміж?
(Служниця опускає очі й не відповідає).
Та навіщо тобі виходити заміж? У хаті маєш усе: їжу, гарну кімнату, чисті фартушки... А якщо ти вийшла б заміж... Що ти тоді мала б? Напевно багато дітей, нічого більше.

Служниця. *(Наче до себе).*
А мені хотілося б вийти заміж.

Пані. Дурниці! Фантазії, які тобі крутяться в голові

після читання любовних розповідей. Запам'ятай собі це: казкові принци вже не існують. Справа не в аристократичній крові, а в багатстві. Колись мої батьки відмовилися видати мене заміж за хлопця, якого я кохала, бо він не мав грошей. Але коли з'явився багатий Альваро, то вони не були вдоволені, аж поки мене з ним не звінчали. Він мені не подобався, бо був товстий і мав звичку сопіти, але після вінчання людина звикає до всього. Без грошей ми ніщо. Я маю гроші, а ти їх не маєш. Оце й уся різниця між нами. Чи не так?

Служниця. Так, але...

Пані. Ти не віриш? Це не брехня. Тому що я маю гроші, я не хтонебудь, а хтось!
(Простягає руку до служниці).
Подай мені свій журнал.
(Служниця подає журнал. Пані перегортає його, а потім нестримно сміється).
І ти це читаєш?

Служниця. Я себе розважаю.

Пані. Які дурниці! Подивись на цього бідного чоловіка, одягнутого у фрак. Кожен бачить, що йому в ньому не зручно.
(Знову оглядає журнал).
І це є граф де Лямаркіна! Граф де Лямаркіна! Ану чекай... Що граф говорить?
(Читає).
«Моя доню, я тобі ніколи не дозволю повінчатися з Робертом. Він з простих людей. Пам'ятай, що в наших жилах тече аристократична кров». І це буде графова дочка?

Служниця. Так. Вона називається Марія. Це справді щира й добра дівчина. Вона закохалася в Роберта, який працює городником у замку. Графові це не подобається. Але знаєте, думаю, що все вийде на

добре, бо в попередньому числі Роберто сказав Марії, що він не знав своїх батьків. Вони, напевно, гарні аристократичні люди, які або розлучилися з хлопцем, або в них його викрали...

Пані. І ти в це все віриш?

Служниця. Це звучить гарно.

Пані. І що в цьому таке гарне?

Служниця. А що так складаються справи. Що котрогось дня хтось дізнається, що він є хтось інший, що замість бути бідним, він є багатий, і що замість бути ніким, він є кимось.

Пані. Невже ти не бачиш, що таке не може статися... Подивись на дівчину... Чи ти не бачиш, що така жінка не може бути аристократкою?.. А це хто?

Служниця. Це городник Роберто.
(Показує їй у журналі).

Пані. *(Щиро сміється).*
І ти думаєш, що він може бути сином аристократа? З цим носом? З цим волоссям? Слухай... Уяви собі, що завтра мені викрадуть Альварця. Чи ти думаєш, що він утратить свій панський вигляд?

Служниця. Подивіться, пані, Альварцьо розбив дівчинці замок одним ударом ноги.

Пані. Бачиш? Йому три роки, а він уже знає, що означає командувати. Цього не навчишся. Воно живе в крові.

Служниця. *(Устає).*
Я піду по нього.

Пані. Залиши його. Він гарно бавиться.

(Служниця розстібає перший ґудзик своєї уніформи й робить враження, наче їй затепло).

Пані. Тобі гаряче?

Служниця. Сонце сильно припікає.

Пані. А ти не маєш купальника?

Служниця. Ні.

Пані. Ти ніколи не носила купальника?

Служниця. О-о, так!

Пані. Коли?

Служниця. Перед тим, як почала працювати. Інколи, у неділі, ми їздили на прогулянки на великий пляж Картагени вантажним автом дядька моєї подруги.

Пані. І ви купалися?

Служниця. Так. Ми позичали купальники та проводили ввесь день біля води. Ми приносили із собою їжу і...

Пані. *(Зі сміхом).* Ви позичали купальники?

Служниця. Так. Їх можна було позичити на пляжі в однієї пані.

Пані. Одного разу ми з Альваром заїхали до Картагени купити газоліни до авта й поглянути на пляж. Як там було цікаво! І ті позичені купальники! Одні

були такі великі, що звисали з усіх боків наче торби, а інші були такі малі, що жінки ходили з незакритими задами. А який ти позичала — великий чи малий?
(Служниця засоромлено дивиться вниз).
Мусить бути дивно... Дивитися на світ з позиченого купальника, дешевенької сукні або уніформи служниці... Скажи мені, як ти бачиш світ, коли ти носиш білу уніформу?

Служниця. *(Невідважно).*
Так само... Пісок є того самого кольору... хмари теж... Я так думаю.

Пані. Але ні... Інакше. Подивись. Я в цьому купальнику, у цій вигідній накидці, витягнута на піску. Я знаю, що я на «моєму місці», що воно належить мені... А ти, одягнута як служниця, знаєш, що пляж не є твоїм місцем, що ти є інакшою. І це тебе примушує бачити все інакше.

Служниця. Не знаю.

Пані. Слухай, мені прийшло щось на думку. Позич мені свою уніформу.

Служниця. Прошу?

Пані. Позич мені свою уніформу.

Служниця. А... навіщо?

Пані. Я хочу побачити, як виглядає пляж в очах служниці.

Служниця. Тепер?

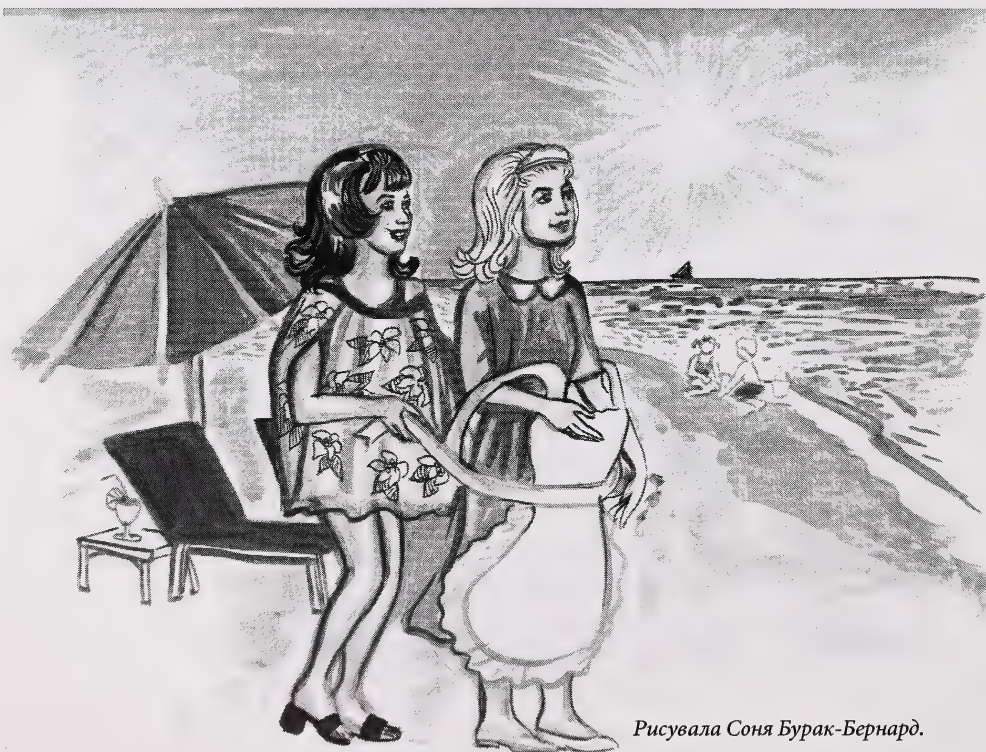
Пані. Так, тепер.

Служниця. Але... не маю іншого одягу під уніформою.

Пані. *(Подає їй накидку).*
Одягни це.

Служниця. Я ж залишуся в підштанцях...

Пані. Накидка досить довга й тебе прикриє.
(Підіймається та примушує служницю стати на ноги).
Зайди в шатро й переодягнися.
(Вона штовхає служницю в шатро, а потім кидає туди свою накидку. Тоді звертається до свого сина).
Альварцю, піди до водички. Помочи собі ніженьки... Не бійся води... Так! Бачиш, яка приємна водиця?
(Повертається до шатра й говорить до служниці).
Ти готова?
(Входить до шатра. Незадовго виходить служниця в накидці. Вона змінила зачіску і ввесь її вигляд

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

тепер відрізняється від вигляду невідважної дівчини. Вона делікатно простягається на сонці. З'являється пані й на ходу застібає свою білу уніформу. Повільно сідає перед служницею, але відразу посувається взад).

Пані. Ні, не спереду! Служниця на пляжі завжди сідає трішки позаду своєї господині.
(Присідає навпочіпки й задоволено дивиться на всі сторони. Служниця делікатно міняє позицію. Пані бере в руки журнал служниці й починає його читати. Спочатку на її устах з'являється іронічна усмішка, але зацікавлення в розповіді швидко зростає, а усмішка зникає. Служниця зовсім природно виймає з кошика пані пляшинку лосьону для засмаги й починає повільно мастити собі ноги. Пані дивиться на неї).
Що ти робиш?
(Служниця не відповідає. Пані вирішує продовжувати читати. Час від часу слідкує за рухами служниці, яка пильно оглядає свої нігті).
Чому ти оглядаєш свої нігті?

Служниця. Я мушу їх привести до порядку.

Пані. Я ніколи не бачила, щоб ти так до них придивлялася.

Служниця. Бо не прийшло мені на думку.

Пані. У цій уніформі гаряче.

Служниця. Це одна з кращих.

Пані. Я знаю. Я її тобі купила.

Служниця. Ви гарно в ній виглядаєте.

Пані. *(Забавно).*
А ти не погано в моїй накидці виглядаєш.

(Сміється).
Хтось міг би навіть помилитися. Не один хлопець міг би тобою зацікавитися. Хотілось би мені це побачити...

Служниця. Альварцьо йде задалеко у воду. Підіть і догляньте його.

Пані. *(Швидко підіймається і йде до хлопчика).*
Альварцю! Альварцю! Не йди так глибоко... Може наплисти хвиля.
(Раптом спиняється збентежена, повертається назад до служниці).
А чому ти не пішла?

Служниця. Куди?

Пані. Чому ти мені сказала, щоб я пішла доглядати Альварця?

Служниця. *(Природно).*
Ви ж носите білу уніформу.

Пані. Тобі цей жарт подобається, га?
(До служниці підкочується надувний м'яч, кинутий хлопчиком, що грається поблизу. Вона дивиться на нього, але нічого не робить. Потім звертає свою увагу на пані. А пані, підсвідомо, підходить до м'яча й кидає його туди, звідки він прикотився. Служниця знаходить у кошику пані чорні окуляри й надягає їх).
Хто тобі дозволив брати мої окуляри?

Служниця. Яким виглядає вам пляж у білій уніформі?

Пані. Чарівним. А тобі? Як тобі виглядає цей пляж тепер?

Служниця. Чарівним.

Пані. *(Сердито).*
І де є та чарівність?

Служниця. Справа в тому, що тут нема різниці.

Пані. Як нема?

Служниця. Ви, у білій уніформі, служниця; а я, у цій накидці й чорних окулярах, пані.

Пані. Як ти смієш таке говорити?

Служниця. А чи підняли б ви той м'яч, якщо б ви не були вдягнуті як служниця?

Пані. Ми жартуємо.

Служниця. Коли?

Пані. Тепер.

Служниця. А раніше?

Пані. Раніше?

Служниця. Так. Коли я була вдягнута як служниця...

Пані. Це не жарт. Це дійсність.

Служниця. Чому?

Пані. Бо так.

Служниця. Жарт... Трохи більший жарт... щось подібне до «злодіїв і поліцистів». Одним випадає бути «злодіями», а іншим — «поліцистами».

Пані. *(Обурено).*
Ти стаєш зухвалою!

Служниця. Не кричи до мене! Зухвалою стала ти!

Пані. Я?

Служниця. Так, ти.

Пані. Досить уже! Цей жарт скінчився!

Служниця. А він мені подобається.

Пані. Скінчився!
(Наближається сердито до служниці).

Служниця. *(Рішучо).*
Відступись!

Пані. *(Здивовано зупиняється).*
Що ти, здуріла?

Служниця. Я стала господинею.

Пані. Я можу звільнити тебе з праці, коли захочу.
(Служниця починає нестримно сміятися, наче вперше почула найсмішніший жарт).
І з чого ти смієшся?

Служниця. *(Не перестає сміятися).*
Це таке безглуздя!

Пані. Що? Що таке бузглуздя?

Служниця. Що ти мене звільняєш... Так одягнута! Хто бачив, щоб служниця звільняла свою господиню?

Пані. Скинь ті окуляри! Скинь накидку! Це мої речі!

Служниця. Іди краще подивись за дитиною.

Пані. Комедія скінчилася, я тобі сказала. Або ти повернеш мені мої речі, або я стягну їх з тебе.

Служниця. Обережно! Ми не самі на пляжі.

Пані. *(Із криком).*
І що це має означати? Ти думаєш, що хоч я вдягнута в білу уніформу, то люди не пізнають, хто з нас служниця, а хто господиня?

Служниця. *(Спокійно).*
Не підноси до мене голосу.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Пані. *(Роздратована пані кидається на служницю та пробує стягнути з неї накидку. Голосно кричить).* Простачко! Я тобі зараз покажу, хто я є! Що ти собі думаєш? Я накажу тебе заарештувати! *(Збігається гурт людей — два юнаки, одна дівчина та один елеґантний чоловік старшого віку. Але поки вони прибігли, служниця вже притиснула пані міцно до піску й так її тримає. А пані постійно викрикує: «ти погана негіднице...», «ти відповіш за це моєму чоловікові...», «я скажу тебе заарештувати...», «це занадто...» й т. п.).*

1-й юнак. Що тут діється?

2-й юнак. Якийсь напад?

Дівчина. Вона збожеволіла.

1-й юнак. Може вона дістала соняшний удар.

2-й юнак. *(До служниці).* Можемо чимось допомогти?

Служниця. Так! Будьте добрі й візьміть її із собою. Недалеко звідси є стайня...

2-й юнак. Я студент медицини. Я дам їй ін’єкцію, щоб вона заснула.

Пані. Негідники! Я — господиня! Я називаюся Патрісія Уртадо, а мій чоловік Альваро Гіменес — політик...

Дівчина. *(Сміється).* Вона думає, що вона господиня.

1-й юнак. Вона божевільна.

2-й юнак. Приступ гістерії.

1-й юнак. Візьмім її.

Служниця. Я не можу піти з вами... Я мушу доглядати мого синочка... Він купається в морі.

Пані. Брехунка! Ми обмінялися одягом тільки на жарт! Вона навіть не має купальника на собі! Вона тільки має підштанці під накидкою! Подивіться!

2-й юнак. Ходімо! Ти візьми її за ноги, а я за руки.

Дівчина. Яка комедія! Вона каже, що та жінка тільки в підштанцях!

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Пані. *(Обидва юнаки беруть пані й виносять її, а вона постійно пручається та кричить).*
Лишіть мене! Я не божевільна! То вона божевільна! Покличте Альварця! Він мене пізнає!
(Юнаки виходять і виносять пані. Служниця вигідно простягається на піску, наче б нічого не сталося).

Дівчина. Вона божевільна.

Чоловік. *(Підходить до служниці).*
Як ся маєте, пані? Можу вам чимось послужити?

Служниця. *(Недовірливо дивиться на чоловіка та приємно всміхається).*
Дякую. Добре.

Чоловік. Це знак нашого часу. Ніхто не може цього збагнути, але воно так трапляється кожного разу, кожної хвилини.

Служниця. Що?

Чоловік. Порушення порядку. Старі хочуть бути молодими; молоді хочуть бути старшими; бідні хочуть бути багатими, а багаті хочуть бути бідними. Так, пані, є й багаті люди, що хочуть бути бідними.
(Мовчанка).
А вона довго з вами?

Служниця. Хто?

Чоловік. *(Киває головою в сторону, куди віднесли пані).*
Ваша служниця.

Служниця. *(Вагається, ніби пробує пригадати).*
Понад рік.

Чоловік. І так вона вам віддячується! Удає, що вона пані! Думає, що неможливо пізнати з першого погляду, хто вона така!
(Мовчанка).
А ви знаєте, чому трапляються такі речі?

Служниця. Чому?

Чоловік. Комунізм...

Служниця. А-а!

Чоловік. *(Спокійно).*
Але не журіться. Порядок завжди перемагає... Це факт. Над цим нема дискусії... А тепер я йду на мою щоденну прогулянку. Це дуже потрібне в моєму віці. А ви будьте спокійні. Сонце є найкращим заспокійливим засобом... Після цього всього... Можливо, ми всі дещо в цьому винні... Хто знає?..
(Виходить).

Служниця. *(Обертається горілиць. Раптом пригадує собі Альварця й дивиться в ту сторону, де він бавиться).*
Альварцю! Обережно! Не сідай на той камінь! Ти можеш зробити собі бубу на нозі... Так, біжи по пісочку... Так, мій синочку...

У той час, коли служниця стежить з материнською любов'ю за грою Альварця на березі моря, сцена повільно темніє.

Зоя Когут

ТИ ЙДЕШ

Ти йдеш сходами — часом вгору,
А деколи — сходами вділ...
Часом маєш поруч підпору,
Деколи просто йдеш з власних сил.

І не маєш чого триматись,
І не певна, чи добредеш,
Та бракує часу вагатись,
Мусиш іти — і якось ідеш...

Лиш коли зупинишся
в кроці
І подивишся вгору чи
вниз —
Страшно стане, бо
скільки емоцій
Треба людині, щоб дійти
кудись...

Рисувала Соня Бурак-

Великий заклад

За А. Чеховим

У багатого банкіра зібралося багато гостей. Було кілька вчених, були журналісти та ще деякі розумні люди.

Того вечора вони обговорювали важливу справу — кару смерти. Більшість гостей були проти кари смерти; вони казали, що карати людей смертю — це несправедливо й неморально.

Та банкір із ними не погоджувався.

— На мою думку кара смерти більш людяна, бо вбиває відразу, а довічне ув'язнення — помалу. Що ж краще — вбивати відразу, чи помалу?

Між гостями був двадцятип'ятилітній адвокат. Він сказав:

— І одне неморальне, і друге неморальне, але якщо б я мав для себе вибирати, то вибрав би довічне ув'язнення. Якенебудь життя краще, ніж ніяке.

Банкір почав сперечатися з ним. Він також був молодим, жвавим чоловіком.

— Я закладуся з тобою на два мільйони долярів, що ти не висидиш у в'язниці п'ять років.

— Я закладуся, що висиджу не п'ять, а п'ятнадцять років, — відповів адвокат.

— П'ятнадцять? Згода! — крикнув банкір. — Я ставлю два мільйони!

— Ти ставиш два мільйони, а я свою волю, — сказав адвокат.

І так банкір та адвокат забилися в заклад. Банкір був багатим

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

чоловіком і два мільйони долярів не було для нього такою великою сумою. Та все ж при вечері він сказав адвокатові:

— Ти добре подумай, поки не запізно. Для мене два мільйони — дурниця, а ти готовий згубити три-чотири найкращі роки свого життя. Ти довше не висидиш. Пам'ятай, що легше сидіти тому, кого інші замкнули, ніж тому, хто сам себе замкнув і може кожної хвилини вийти на волю.

Було вирішено, що адвокат відбуватиме кару під суворим наглядом банкіра. Його в'язничною камерою буде одна з кімнат банкіра, що виходить у сад. Він не матиме права протягом п'ятнадцяти років ні переступити поріг кімнати, ні чути людського голосу, ані діставати листів чи часописів. Він може

мати музичний інструмент, читати книжки, писати листи, пити вино й курити. Коли йому буде щось потрібно, він муситиме написати картку й передати її вартовому через віконце.

Строк його ув'язнення — від 14-го листопада 1870 року до 14-го листопада 1885 року.

Протягом першого року адвокат дуже терпів через самоту й нудьгу. З його кімнати постійно було чути гру на фортепіяні. Він не хотів ні вина, ані тютюну. Він писав у своїх записках, що нема нічого нуднішого, ніж пити вино й нікого не бачити. А тютюн псує повітря.

Першого року він читав легкі оповідання, страшні розповіді, пригоди.

Другого року музики вже не було чути так часто. Він почав читати твори поважних письменників — клясиків.

На п'ятому році адвокат знову почав часто грати на фортепіяні й захотів вина. Ті, що слідкували за ним через вікно, говорили, що він тільки їв, пив, багато лежав та інколи злісно

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

говорив сам до себе. Книжок уже не читав. Часто вночі багато писав, а вранці рвав написане. Інколи чули, як він плакав.

У другій половині шостого року він почав вивчати чужі мови, читати філософію та історію. Від того часу, за чотири роки банкір спровадив для нього приблизно шістсот книжок. Одного разу банкір отримав від адвоката лист, у якому той писав:

«Пишу вам шістьма мовами. Дайте вченим, нехай перевірять. Якщо нема ані однієї помилки, скажіть вистрілити з рушниці, щоб я знав...»

Банкір зробив те, що в'язень хотів. Усе було правильно й він наказав вистрілити з рушниці.

Після дев'ятого року адвокат читав тільки Євангеліє майже ввесь рік. Це дуже дивувало банкіра. Після Євангелію почав читати історію релігій і богословіє.

В останніх роках в'язень читав усе без вибору — і наукові твори, і повісті...

Та ось уже закінчується адвокатове п'ятнадцятирічне ув'язнення. Завтра о 12-й годині дня в'язень вийде на волю, а вийшовши, отримає два мільйони від банкіра.

Але протягом останніх п'ятнадцяти років банкір згубив багато свого майна. Якщо він тепер дасть два мільйони адвокатові, то сам залишиться вбогим. Зажурився банкір і подумав:

«Чому той адвокат не вмер у в'язниці? Тепер він стане багачем, а я — бідняком. Ні, так не буде... Не дозволю, щоб так сталося!.. Він мусить умерти!»

Годинник вибив третю годину ночі. Банкір узяв ключ від в'язневої камери, яку за останні п'ятнадцять років ні разу не відчиняли, і вийшов до саду. Падав дощ, віяв холодний вітер.

Біля камери в'язня не було вартового, бо він сховався від непогоди. Банкір зрадів і подумав:

«Це добре! Я вб'ю в'язня, а підозріння впаде на вартового».

Банкір заглянув у вікно. У в'язневій камері горіла свічка, а сам він сидів, схилившись над столом. Навколо нього лежали відкриті книжки.

Банкір постукав пальцем у вікно, але в'язень не поворухався.

Тоді банкір обережно відімкнув двері й зайшов до камери.

В'язень сидячи спав, підперши голову худою кістлявою рукою. Його тіло виглядало кволе й немічне. Покрите довгою бородою обличчя було худе й жовтяве із запалими щоками та очима. Довге нечесане сивувате волосся вкривало схилену голову.

Перед ним на столі лежала картка паперу, на якій було щось написано.

«Нещасний чоловік! — подумав банкір. — Спить і напевно сняться йому мільйони. Мені тільки треба покласти його на ліжко, накрити подушкою й...»

Він узяв у руки картку й почав читати:

«З чистою совістю й перед Богом скажу вам, що погорджую і

волею, і життям, і здоров'ям, і всім тим, що у ваших книжках зветься щастям.

П'ятнадцять років я вивчав життя, як ніхто з вас. Хоч людей я не бачив, але в книжках я бачив широкий світ, я вилазив на найвищі верхів'я гір, я оглядав схід і захід сонця, бачив озера, ліси, безодні.

Я довідався з книжок, що люди думають, як вони живуть — і це все дало мені мудрість. Я знаю більше, ніж усі ви разом.

Тому я легковажу тим, що для вас таке важливе. Хоч ви горді й гарні, але смерть змете вас з лиця землі так само, як мишей з нори.

Щоб показати вам свою погорду до всього, я відмовляюся від тих двох мільйонів, про які я колись мріяв. Зі своєї в'язниці вийду п'ять годин перед 12-ю й таким чином утрачу право на мільйони...».

Важко описати, яке враження цей лист зробив на банкіра. Йому стало соромно й він заплакав. Поклавши лист на стіл, він вийшов із в'язневої камери й пішов до своєї кімнати. Він ліг спати, але ніяк не міг заснути. Він не міг викинути з голови думки про адвоката, про минулі п'ятнадцять років його життя, про його останній вчинок.

Уранці до банкіра прибіг вартовий і сказав, що бачив, як в'язень виліз через вікно до саду, пішов до воріт і там десь заховався.

Банкір пішов разом із вартовим до в'язневої камери. Камера дійсно була порожня. Банкір непомітно взяв зі столу відомий йому лист і, повернувшись додому, сховав його у вогнетривкій шафці.

ПРОДАВ БАТЬКА

В. М.

Був батько й мав одного сина. Син був уже одружений. Батько був поважним чоловіком, а син у батька чомусь не вдався.

Бачить батько, що син марнотратник, і не дає йому в руки все господарство. Дав трохи — господарюй, а решта дістанеш після моєї смерти. Тоді, що хочеш, те й роби.

А синові хотілось би забрати все батьківське добро й зажити в розкошах.

Одного дня син зайшов до корчми. Він туди частенько заходив. У розмові з друзями він згадав свого батька недобрим словом. Здивувалися ті, що чули, що він з такою зневагою про батька говорить.

Один із друзів звернув синові увагу, що не годиться про батька так говорити, бо він усе ж таки — батько. Та й усі люди знали старого, як дуже поважного чоловіка. На зауваження друга син відповів:

— Якщо він тобі так подобається — продам!

— Так?..

— Так! Продам. При людях продам. Будеш мати батька, а я гроші.

— Скільки хочеш?

— П'ятдесят ринських* ...

Хтось розумніший шепнув тому:

— Купуй!

Той відповів, що в нього нема грошей.

— Я тобі позичу, але не відтягай справи й купуй, — сказав той збоку.

** Тоді приблизно 20 канадських долярів.*

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

За хвилину полагодили справу, написали все на папері й син отримав за батька п'ятдесят ринських.

Наступного дня прийшов той, що позичив гроші, до свого боржника.

— Чи вже маєш батька в себе? — запитав.

— Ні! Та як його...

— Ти зараз же збирайся та їдь по старого! Ти його купив і він твій. Він тобі дещо біля хати догляне...

— Мені жаль старого. Чоловік чесний, поважний, а син... продає. Це мене дуже заболіло. Так поводитися з батьком не можна...

— Ось бачиш! Тому відразу збирайся та їдь.

Пішов новий «син» чужого батька до сусіда.

— Не позичили б ви мені коней і воза?..

— Нащо?

— Маю важливу справу в місті...

І сусід позичив.

Приїжджає він на подвір'я до старого, заходить до хати.

— Тату, — каже, — збирайтеся та й поїдемо...

Старий нічого не знає.

— Куди поїдемо? — питає.

— До мене. Ви вже мої. Я вчора ввечері вас купив...

— Купив?.. Як?..

— А так, що я заплатив за вас вашому синові в корчмі п'ятдесят ринських і це було при людях... Я буду вас доглядати, як свого батька...

І все подрібно розказав старому.

— А яка користь тобі буде з мене? — питає старий свого нового сина. Працювати я вже не в силі.

— Нічого я від вас не хочу, — відповідає новий син. — Будете в мене, як у своїй хаті. Кривдити я вас не буду. Не можна ж вас на старість залишати, коли ваш син вас продає...

Стали старому сльози в очах.

— Коли так, сину, то їду. Нехай! А тебе Бог винагородить за твій святий вчинок...

І старий поїхав. Рідного сина тоді вдома не було.

Прожив старий у нового сина якийсь час. Шанують його, доглядають, хоч самі бідні. Рідний син ніколи так його не доглядав.

Минуло ще трохи часу. Бачить старий, що в його нового сина добре серце, і каже він йому:

— Сину, поїдемо до міста. Хочу деякі справи полагодити...

І поїхали. У місті старий пішов до адвоката й записав увесь свій маєток новому синові.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Прийшла весна. Вийшов новий син на своє нове поле сіяти. Виходить і рідний син старого та й питає:

— Що ти робиш на моєму полі?

— Це моє поле...

— Як твоє?

— А так, що я купив твого батька, а він записав мені свій маєток.

Кинувся негідний син туди-сюди, та нічого не вдієш. Продав батька — продав усе.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Яка велика наука з наведеного випадку.

Видно, що Бог відібрав розум від негідного й зарозумілого сина, який не хотів шанувати свого батька. Він згубив маєток, пошану в людей і спокій совісти на все життя.

«Я винен... Я дурний... Я злочинець...». Таке мусив повторювати син, пригадуючи своє злочинне відношення до батька. І так до самої смерти. Це на цьому світі... А на другому?..

Знову ж, добрий вчинок другого чоловіка Бог уже на цьому світі щедро винагородив. За те, що він пошанував чужого батька, сповнилася на ньому обіцянка божої заповіді: «Шануй батька свого, щоб тобі добре було й щоб ти довго прожив на землі».

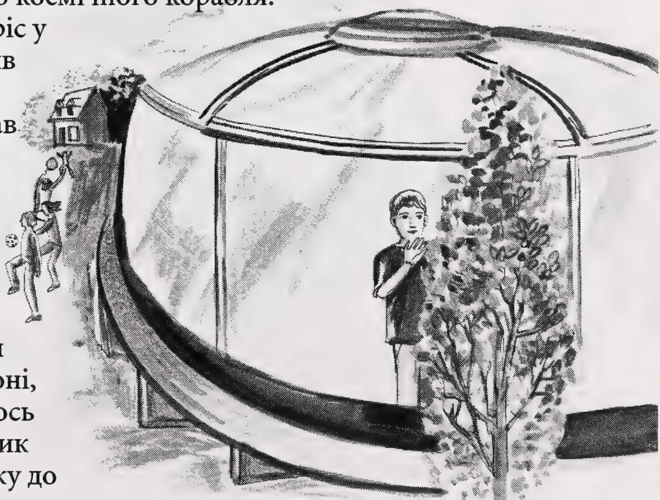
ВІТАЙ, ТОПОЛЕ!

Володимир Заєць

Хлопчик захворів, як тільки народився. Лікарі довго не знали, що з ним. Нарешті знайшли причину дивної хвороби. Це був мікроб, сапрофіт, який до цього часу ніколи не вражав живого організму. Хлопчикові бракувало в крові потрібних захисних антитіл. Що це означало по-простому? Хлопчик не міг жити серед нормальної атмосфери й ліків проти цього не було.

Щоб допомогти хлопчикові, учені зробили йому та його батькам дім-капсулю. Цей дім був ізольований від зовнішнього середовища й був подібний до космічного корабля.

Минали роки. Хлопчик ріс у капсулі. Він ніколи не виходив поза скляні стіни своєї прозорої «в'язниці». Поглядав з цікавістю на дітей, які радісно та вільно бігали, бавилися, скакали по вулиці. Сумно дивився, коли вони розбігалися по своїх домах. Одинока тополя, що росла біля його вікна, ніколи нікуди не йшла. Її листя, неначе долоні, торкалося вікна. Щоб хоч якось відчути теплоту зелені, хлопчик прикладав свою делікатну руку до

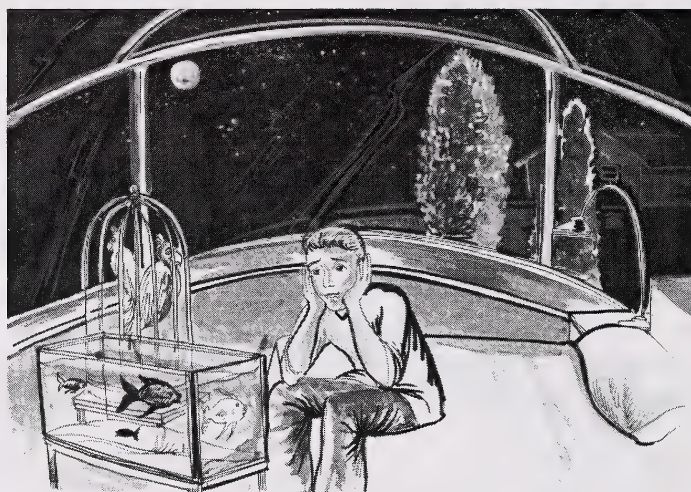
Рисувала Соня Бурак-Бернард.

холодного скла та усміхався. Крім батьків, ця одна тополя приносила йому радість.

Одного дня батько приніс до хлопчикової кімнати дзеркало.

— Сину, це дзеркало чарівне, — сказав батько. — У ньому ти відбиваєшся не зовсім таким, як ти є... Не бійся! Нічого страшного не станеться.

Це була не перша річ, яку батьки принесли хлопчикові для розваги. Вони дуже старалися зробити синове життя приємнішим. Вони так хотіли, щоб він радісно сміявся, як інші діти його віку. Мама купила клітку з папугами, батько привіз величезний акваріюм, але хлопчик ставився і до рибок, і до птахів байдуже й холодно.

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

— Бачите, хоч ці птахи у клітці, вони справді не є в такій неволі, як я. Якби випадково відчинити дверці до клітки, вони вільно полетять на волю. А я...

А рибок хлопчик не любив тому, що сам почувався, як рибка в кімнаті-акваріюмі.

Прокинувшись наступного ранку, хлопчик уперше побачив чарівне дзеркало. Батько казав, що потрібно тижневої енергії всієї плянети, щоб зробити такий перетворювач. Він наказав хлопчикові часто дивитись у глибину дзеркала, щоб дати йому чародійну силу. Хлопчик устав з ліжка, підійшов до дзеркала й

поглянув на себе. Але, що довше він удивлявся в дзеркало, то виразніше уявляв, що перед ним не просто його відображення. Хлопчик відчував погляд з далекого позадзеркалля. На нього дивилися очі, але не його. Крізь ті «чужі» очі він починав розуміти, що для нього чужий світ ближчий від свого, земного...

Прийшов останній вечір. Батьки довго не могли заснути. Усе було вирішено, залишилося лише чекати.

— А чи ми не поспішили? — спитала непевно мама в батька.

— Ти добре знаєш, що лікарі не можуть йому допомогти, — відповів батько.

— Але, може, в останній хвилині щось знайдеться...

— Нічого не знайдеться! — перервав він. — Сама добре знаєш.

— Знаю, — погодилася мама.

— Спи. Завтра мусимо дуже рано вставати, — лагідно говорив батько.

Настала тиша, але ніхто не спав. Знову мамин голос:

— Уяви собі — ти, я і наш синочок над морем. Наш хлопчик буде купатися, як і всі діти — поза скляними стінами... Буде бігати по піску...

— Так, так... Спи, — відповів батько. — Завтра вирушаємо в чарівну подорож із сином. Спи...

Мама заплющила очі, але до ранку обоє так і не заснули. І хлопчика сон не брав. Він з нетерпінням чекав на обіцяну подорож. Заплющив він очі й уявив: у легкій сорочці й шортах біжить до свого старого друга — до тополі під вікном. Вітер свище у вухах, листя шелестить, а він радісно кричить: «Тополе!.. Вітай, тополе!»

Рисувала Соня Бурак-Бернард.

Короткі відомості про авторів

Марко Вовчок

Справжнє ім'я та прізвище Марка Вовчка — Марія Вілінська. Вона народилася 1833 року на Орловщині. На сьомому році життя в неї помер батько. Вітчим виявився брутальною та злою людиною. Він згодом програв у карти невеличкий маєток Вілінських, і Марію віддали до Харківського жіночого пансіонату.

Коли Марії минуло сімнадцять років, вона оселилася в місті Орлі в маминої тітки. Тут вона вийшла заміж за Опанаса Марковича — невтомного збирача українського фолкльору. 1851 року подружжя виїхало на Україну.

Разом із чоловіком Марія виїжджала в сусідні села, цікавилась місцевим фолкльором, а зокрема українською народньою піснею. Живучи на Україні, вона починає глибоко вивчати мову, побут, фолкльор українського народу.

Ще змалку Марія виявила здібності до вивчення мов. З матір'ю вона часто розмовляла французькою мовою. Пізніше вивчила польську, англійську, німецьку та італійську.

На початку 1859 року Марія переїжджає до Петербурґу, де знайомиться з Шевченком, який захопився її творчістю та присвятив їй вірш під назвою «Марку Вовчку». Того ж року хвороба змушує Марію виїхати за кордон, де вона живе з сином до 1867 року.

Живучи за кордоном, письменниця була членом редколеґії французького журналу для дітей та юнацтва. Вона також писала багато творів для дітей, які були дуже популярними. Її історична повість із часів козацтва «Маруся», перекладена й видана французькою мовою, одержала премію у Франції.

Лише 1867 року Марко Вовчок повернулася до Петербурґу. Там вона перекладала книги, редаґувала журнал, писала. 1878 року вона знову виїжджає з Петербурґу. Незабаром вона вдруге одружилася з Лобачем-Жученком. Жили вони на північному Кавказі.

Померла Марія Вілінська-Марко Вовчок 1907 року в місті Нальчику, де її й поховано. Там нині діє музей Марка Вовчка.

Одарка Орися Возняк

Одарка Орися Возняк народилася в місті Едмонтоні у провінції Альберта, Канада. Тут же ж ходила до державної школи, Рідної школи та на Курси українознавства. У 1973 році Одарка отримала вчительський диплом з Альбертського університету. Того ж самого року почала вчителювати при Едмонтонській публічній шкільній раді.

Одарка любить писати твори для підлітків на сучасні теми. У 1985 році Едмонтонська публічна шкільна рада видала три збірки її творів, якими по сьогоднішній день користуються учні української двомовної програми.

Максим Горький

Цей російський письменник народився 1868 року в місті Нижній Новгород у сім'ї столяра. Рано втратив батьків і з 11 років був змушений піти на працю. Працював «хлопчиком» у крамниці, вантажником, пекарем тощо.

Почав друкуватися 1892 року.

З 1917 року проводив напружену громадську й літературну працю як один з керівників літературно-художнього життя країни.

Восени 1921 року виїхав за кордон на лікування. З 1924 року жив в Італії. У 1931 році повернувся в Росію.

Життя та творчість Максима Горького пов'язані з Україною. У різні роки він відвідував Київ, Харків, Херсон, Одесу та інші українські міста. У 1897 і 1900 роках жив у селі на Полтавщині. Високо оцінював творчість Т. Шевченка та сприяв виданню його творів та творів інших українських письменників. Близька дружба зв'язувала Горького з Михайлом Коцюбинським. Його п'єси ставляться в українських театрах. Українською мовою твори Максима Горького перекладали Леся Українка, Павло Тичина, Максим Рильський та інші. А сам він виявився російським шовіністом. У двадцяті роки протестував проти перекладу його творів на українську мову.

Максим Горький помер 1936 року в містечку Горум, під Москвою. Його поховано в Москві на Красній площі.

Григорій Квітка-Основ'яненко

Григорій Квітка народився 1778 року в селі Основа під Харковом. Здобув Григорій початкову освіту й виховання в релігійному дусі. Потім навчався в монастирській школі.

Рано виявився у Григорія нахил до музики, літератури, театру. Та його творча діяльність почалася пізно, у віці десь близько тридцяти п'яти років, бо юнацькі роки минули на військовій та цивільній службі.

Григорій Квітка був дуже активним громадсько-культурним діячем. Він організував літературно-музичні вечори, піклувався про заснування

в Харкові університету, став організатором і керівником Харківського професійного театру, заснував «Товариство благодіяння» та Інститут шляхетних дівчат, видавав журнал «Український вісник». У 1831 році його вибрали совісним суддею Харківського суду.

Твори Г. Квітки-Основ'яненка українською мовою можна поділити на дві групи: одна — це сатирично-гумористичні, які висміювали неправдивість, пияцтво, обжерливість, а друга група — це сентиментально-реалістичні оповідання й повісті, якими дуже захоплювалась молодь.

Творчість Квітки-Основ'яненка відіграла значну ролю в розвитку української літератури. З ним листувався Тарас Шевченко, який присвятив йому вірш.

Помер Григорій Квітка-Основ'яненко 1843 року. Поховано його в Харкові.

Олександр Кониський

Олександр Кониський народився 1836 року на Чернігівщині в зубожілій дворянській сім'ї.

Малому Олександрові йшов четвертий рік, коли в них згорів дім. А через чотири роки Кониські постраждали від другої величезної пожежі. Сім'я залишилася без шматка хліба. Не витримавши цього лиха, 1844 року помер батько.

Незважаючи на скрутне матеріяльне становище, мати вирішила віддати Олександра в науку. Спершу хлопець хотів іти до семінарії вчитися на священика, але мати віддала його в сирітський дім у Чернігові, де вихованцям дозволялося відвідувати гімназію.

Живучи в Чернігові, Олександр знайомиться з поезією Т. Шевченка й сам береться писати власні вірші. Хтось із «друзів» викрав його зошит з віршами й показав його гімназійному наглядачеві. За написані українською мовою вірші Олександра виключили з гімназії.

Згодом юнак вступив до Ніжинського дворянського училища, але через нестатки та хворобу очей змушений був 1852 року припинити навчання.

Кониський почав адвокатувати, по можливості допомагав скривдженим селянам. За це 1863 року його вислали на північ, де він мало не осліп через напівголодне життя, яке призвело до загострення давньої хвороби очей.

Згодом Кониському дали дозвіл оселитися у Воронежі. Однак хвороба прогресувала, і йому дозволили виїхати за кордон. Письменник опинився в Німеччині.

У кінці 1866 року він виклопотав собі дозвіл повернутися на Україну. 1872 року Олександр переїхав до Києва й розпочав активну громадсько-освітню роботу. Багато й часто друкувався в різних

журналах. З його ініціятиви було засновано 1873 року Товариство ім. Шевченка у Львові, що на початку 90-их років стало Науковим товариством ім. Шевченка.

У літературі Кониський виступав як поет і як прозаїк. За сорокрічну літературну діяльність він написав багато поезій, близько вісімдесяти прозових творів, ряд критичних і літературознавчих робіт.

Багато дбав О. Кониський про розвиток школи та освіти в Україні. Він став одним з ініціяторів створення Товариства для розповсюдження письменности серед народу.

Написав ряд популярних книжок та підручників для недільних українських шкіл. Часто друкував твори для дітей у львівському журналі «Дзвінок».

Останні десять років свого життя Олександр Кониський присвятив біографії Т. Шевченка «Тарас Шевченко-Грушівський. Хроніка його життя», що побачила світ у двох томах у 1898-1901 рр.

Помер Олександр Кониський 1900 року в місті Києві. Тут його й поховано.

Марк Твейн

Марк Твейн — псевдонім Самюеля Ленґгорна Клеменса, відомого американського письменника-реаліста.

Твейн народився в штаті Міссурі 1835 року в сім'ї провінційного судді. Батько помер, коли хлопцеві було дванадцять років. Тоді він почав сам заробляти собі на життя. Спочатку він був учнем у друкарні, потім складачем, лоцманом на пароплаві, золотошукачем і, нарешті, журналістом.

Спогади про дитячі роки надихнули Твейна на створення двох книжок, присвячених хлопчикам Томові й Ґекові. Це — «Пригоди Тома Сойєра» та «Пригоди Ґекльберрі Фінна», що завоювали письменникові та його героям любов юних читачів усього світу.

Твейн міг бути і веселим гумористом, і гострим сатириком. Він висміював усе, що перешкоджало рухові людства вперед.

Марк Твейн помер у штаті Коннектикат 1910 року від серцевої недуги.

Антон Чехов

Російський письменник Антон Чехов народився 1860 року в місті Таганрог, поряд Озівського моря.

Після закінчення медичного факультету Московського університету в 1884 році займався лікарською практикою.

Літературну діяльність Антон Чехов почав наприкінці 70-х років. Писав гумористичні оповідання, повісті, п'єси.

Життя та творчість Чехова тісно пов'язані з Україною. Навесні 1887

року він подорожував по Донецькому краю. У 1888-89 роках двічі жив під Сумами, а з 1898 року — в Ялті. У його творах зображені люди та природа України. Чехов знав український фолкльор, творчість І. Котляревського та інших видатних українських письменників. Захоплювався «Кобзарем» Т. Шевченка. Сам письменник іноді називав себе українцем.

У різні роки вийшли в українському перекладі деякі його твори. П'єси Чехова ставляться на сцені українських театрів.

У Сумах та Ялті відкрито музеї А. П. Чехова. В Ялті Чехову споруджено пам'ятник.

Антон Павлович Чехов помер 1904 року в Баденвайлері, Німеччина. Похований у Москві.

Євгенія Ярошинська

Євгенія Ярошинська народилася 1868 року на Буковині в сім'ї вчителя.

Початкову освіту здобула вдома. Потім училася в Чернівецькій гімназії, де викладання велося німецькою мовою. Закінчивши шосту клясу з відзнакою, дівчина не могла далі вчитися через скрутне матеріяльне становище. Та Євгенія продовжувала вчитися вдома, безперестанно читаючи й пишучи. Згодом вона склала іспит на право вчителювати та одержала працю в народній школі.

З середини 80-х років Євгенія Ярошинська почала писати німецькою мовою. Але згодом творчість Котляревського, Шевченка, Марка Вовчка, Франка та інших видатних українських письменників розкрила перед нею багатство української літератури. Її перший твір українською мовою опубліковано в газеті «Буковина» 1886 року.

Учителюючи в селах на Буковині, Євгенія Ярошинська повсякденно спілкувалася з батьками своїх учнів — простими селянами. Вона ретельно збирала й записувала зразки українського фолкльору. Їй удалося скласти збірник 450 записаних нею народніх пісень, який згодом відзначили срібною медалею та грошовою премією.

На літературну творчість Євгенія Ярошинська дивилася як на засіб служіння народові. Її оповідання, повісті, казки перейняті щирим гуманізмом. Вона зробила великий внесок у дитячу літературу, опублікувавши в журналі «Дзвінок» та в інших часописах понад сорок оповідань, байок, казок і перекладів.

Твори Євгенії Ярошинської розраховані на дітей дошкільного й молодшого шкільного віку.

У липні 1904 року письменниця раптово захворіла. Їй зробили невдалу операцію.

21 жовтня 1904 року Євгенія Ярошинська померла у віці тридцяти шести років. Похована в Чернівцях.

НАД ЗБІРКОЮ ТЕКСТІВ ПРАЦЮВАЛИ:

Керівник проєкту	ІВАН СОКОЛОВСЬКИЙ
Зміни та доповнення	КСЕНЯ СКРИПНИК БУБЕЛЬ
Мовний консультант і редактор	ЯР СЛАВУТИЧ
Керівник видання	ГАЛИНА ЦАР
Художньо-технічний редактор	ГАЛИНА КЛІД
Обкладинка	СОНЯ БУРАК-БЕРНАРД
	ГАЛИНА КЛІД
Ілюстратори	СОНЯ БУРАК-БЕРНАРД
	ОРЕСТ ВАСАРАБ
	БАРБАРА ГАРТМАНН
	ЙОРҐОС ЗАРКАДАС
	ГАРРІ САВАДЖ
Адаптація текстів	АННА БУМБАК
	ОДАРКА ВОЗНЯК
	ДОМКА САПИГА
	ГАЛИНА ЦАР
	ХРИСТИНА ШЕРМАН
Коректори	ТЕТЯНА НАЗАРЕНКО
	ГАЛИНА ЦАР
Комп’ютерний набір	ВІКТОРІЯ ЖУКІВСЬКА

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Керівник проєкту	ІВАН СОКОЛОВСЬКИЙ
Програмний укладач	МАРКІЯНА ЦИНЦАР-ГРИЩУК
Члени Комітетів для пошуку й вибору матеріялів	БОГДАН БОРУЩАК
	КСЕНЯ СКРИПНИК БУБЕЛЬ
	ОДАРКА ВОЗНЯК
	ОЛЕКСАНДРА С. ГИЛДЕБРАНДТ
	РУТА ЛИСАК-МАРТИНКІВ
	ОЛЕСЯ ТУМИН
Координатор експерименту	МАРКІЯНА ЦИНЦАР-ГРИЩУК
Учителі-учасники експерименту	БОГДАН БОРУЩАК
	КСЕНЯ СКРИПНИК БУБЕЛЬ
	ОДАРКА ВОЗНЯК
	ОДАРКА ҐІНДА
	ВІРА ЛИТВИН
	СЕМЕН СЕНЧИШИН
Адаптація текстів	АННА БУМБАК
	ОДАРКА ВОЗНЯК
	ДОМКА САПИГА
	ХРИСТИНА ШЕРМАН
Ілюстратори	ОРЕСТ ВАСАРАБ
	БАРБАРА ГАРТМАНН
	ЙОРҐОС ЗАРКАДАС
	ГАРРІ САВАДЖ
Коректор	ГАЛИНА ЦАР
Складач	МАРІЯ КАРЛТОН

THIS READER WAS PRODUCED BY:

Head of Development Team	JOHN SOKOLOWSKI
Revisions	XENIA SKRYPNYK BUBEL
Language Consultant and Editor	YAR SLAVUTYCH
Production Manager	HELEN CZAR
Production Design	HALYNA KLID
Cover Design	SONYA BURAK-BERNARD
	HALYNA KLID
Illustrators	SONYA BURAK-BERNARD
	OREST WASARAB
	BARBARA HARTMANN
	JORGOS ZARKADAS
	HARRY SAVAGE
Adaptation of Texts	ANNA BUMBAK
	ODARKA WOZNIAK
	DOMKA SAPIHA
	HELEN CZAR
	KHRISTINA SHERMAN
Copyeditors	TATIANA NAZARENKO
	HELEN CZAR
Inputter	VICTORIA ZUKIWSKY

PILOT EDITION

Project Manager	JOHN SOKOLOWSKI
Program Developer	MARKIANA CYNCAR-HRYSCHUK
Text Search and Text Selection Committees	BOHDAN BORUSZCZAK
	XENIA SKRYPNYK BUBEL
	ODARKA WOZNIAK
	ALEXANDRA S. HILDEBRANDT
	RUTH LYSAK-MARTYNKIW
	OLESIA TOUMINE
Piloting Coordinator	MARKIANA CYNCAR-HRYSCHUK
Piloting Teachers	BOHDAN BORUSZCZAK
	XENIA SKRYPNYK BUBEL
	ODARKA WOZNIAK
	AUDREY GINDA
	VERA LYTWYN
	SIMON SENCHYSHYN
Adaptation of Texts	ANNA BUMBAK
	ODARKA WOZNIAK
	DOMKA SAPIHA
	KHRISTINA SHERMAN
Illustrators	OREST WASARAB
	BARBARA HARTMANN
	JORGOS ZARKADAS
	HARRY SAVAGE
Copyeditor	HELEN CZAR
Typesetter	MARY CARLTON

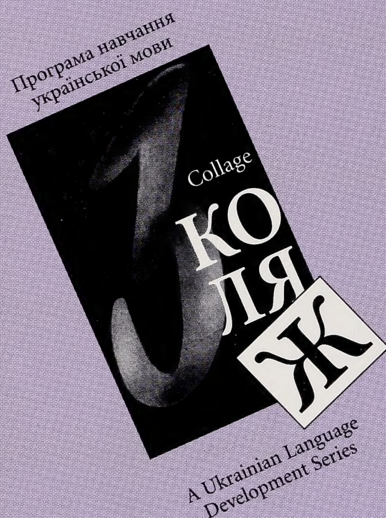
За доступ до друкованих матеріялів
та за цінні поради
видавництво складає щиру подяку
керівникам і працівникам

Методичного кабінету української мови
при Канадському інституті українських студій в Альбертському університеті,

Українсько-канадського архіву-музею Альберти

та

Української книгарні в Едмонтоні.

Збірки текстів у цій серії:

Два шляхи
І сміх, і плач
Уяви собі...
Цікаве

Readers in This Series:

Two Paths
Laughter and Tears
Just Imagine...
It's Interesting

Серія *Коляж 3* складається з чотирьох збірок україномовних текстів із багатою тематикою та в різних жанрах. Більшість текстів подаються в скороченому та адаптованому вигляді.

Збірки текстів розраховані на дві категорії учнів, а саме:
а) на україномовних підлітків, які живуть поза Україною,
б) на підлітків, які вивчають українську як другу мову, і які пройшли відповідне підготовлення (приблизно 1 700 годин формального навчання української мови).

Працюючи з текстами в серії *Коляж 3*, учні набуватимуть потрібних умінь у читанні та збагачуватимуть свій запас слів і, таким чином, підготовлятимуться до читання неадаптованих текстів українською мовою.

ISBN 0-7785-1098-0

Alberta LEARNING